

EXAMENSARBETE

Våren 2012

Sektionen för hälsa och samhälle
Socionomprogrammet

Våld och förtryck i hederns namn

Om skolkuratorers kunskap och erfarenhet av stöd till ungdomar som utsätts för
fenomenet hedersrelaterat våld och förtryck

Författare

Jennie Fagberg

Emelie Karlsson

Handledare

Hans Knutagård

Examinator

Weddig Runquist

ABSTRACT

Title: *Violence and repression in the name of honour – school counselors knowledge and experience in how to provide support to adolescents that being exposed to the phenomenon honour related violence.*

Authors: Jennie Fagberg and Emelie Karlsson

Supervisor: Hans Knutagård

Assessor: Weddig Runquist

The purpose of this essay is to explore high school and collage school counselors knowledge and experience of honour related violence and repression. Our study is based on a qualitative method with interviews. The main question in our study is to examine the school counselors education in how to provide support to the exposed adolescents.

We have conducted six interviews with school counselors in the southern Sweden. We have used a semi structured interview technique with questionnaires that have been a support to us during the interviews. The results of our study showed that some of our respondents knew that they had limited education and knowledge in honour related violence and also that they wanted more experience about the problemarea. Other respondents said that they had experience enough about the problemar ea. The results also show that the respondents believe that there is more honour related problems in the adolescents families than what the counselors find out about, and that some of the respondents didn't even know in wich way they could provide help to these students.

Key words: *honour related violence, school counselors, honour, patriarch, adolescents.*

”Självklart är jag mycket ledsen över det som har hänt och det som jag har förlorat, men jag varken är eller tänker bli bitter över det som hänt, för i så fall känns det som att allting skulle ha skett till ingen nytta. Min familj har förlorat sin heder och en dotter och jag har förlorat alla mina nära och kära. Med facit i handen så tror jag att det inte hade behövt gå så långt som det har gjort i mitt fall. Hade mina föräldrar fått stöd och hjälp från en nationell organisation, exempelvis Kurdiska föreningen, så hade det inte behövt bli såhär. Hade samhället tagit sitt ansvar och hjälpt mina föräldrar att bli mer delaktiga i det svenska samhället så hade detta kanske kunnat undvikas. Det som har hänt mig är inget som man kan göra någonting åt, men jag tror att det är viktigt att man lär sig något av det och gör någonting i framtiden, så att sådana här fall inte upprepas. Jag har valt att berätta min historia här för er idag i förhoppning om att det kan hjälpa andra invandrartjejer, så att inte fler behöver gå igenom det jag har fått göra. Om alla drar sitt strå till stacken behöver sådant här inte upprepas. Oavsett vilken kulturell bakgrund man har bör det vara en självklarhet för varje ung kvinna att både få ha sin familj och det liv man önskar sig. Men tyvärr är det ingen självklarhet för många tjejer. Och jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen, att ni inte blundar för dem.” (Wikan 2004).¹

---

¹ Fadimes sista ord till allmänheten i riksdagen den 20 november 2001.

FÖRORD

Vi skulle inledningsvis vilja tacka de skolkuratorer som tagit sig tid att medverka i vår undersökning med att ställa upp på intervjuer. Erfarenheterna ni delat med er har varit oerhört intressant för oss och vi har lärt oss otroligt mycket, utan er hade studien inte varit möjlig.

Vi vill även passa på att tacka vår handledare Hans Knutagård som genom sitt engagemang varit till stor hjälp och bidragit med bra vägledning under vår uppsatsskrivning.

Sist vill vi tacka våra familjer för ert stöd.

Kristianstad den 25 juni 2012

Jennie Fagberg

Emelie Karlsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	7
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Historik.....	13
1.2.1 Sverige och internationellt.....	14
1.2.2 Svensk lagstiftning.....	15
1.2.3 FN och mänskliga rättigheter.....	16
1.2.4 Skolkuratorns ansvar.....	16
1.3 Grundläggande begrepp.....	18
1.3.1 Heder.....	18
1.3.2 Patriarkala familjer.....	19
1.3.3 Hedersrelaterat våld och förtryck.....	21
1.3.4 Fötryck.....	23
1.3.5 Traditionella familjevärderingar.....	24
1.4 Syfte och frågeställningar.....	25
1.5 Undersökningens relevans för socialt arbete.....	25
1.6 Förförståelse.....	27
1.7 Framtida forskning.....	28
2. TIDIGARE FORSKNING.....	28
2.1 Skolkuratorers arbete med hedersproblematik.....	30
3. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN.....	31
3.1 Val av metod.....	32
3.2 Forskningsansats.....	32
3.3 Tillvägagångssätt.....	33
3.3.1 Pilotstudie.....	34
3.4 Urvalsprocess.....	35
3.5 Avgränsningar.....	36
3.6 Forskningsetiska överväganden.....	36
3.7 Genomförande av intervjuerna.....	39

3.8 Bearbetning och analys av intervjuerna.....	39
3.9 Reliabilitet och validitet.....	40
3.10 Artikel och litteraturinhämtning.....	42
3.10.1 Källkritik.....	43
4. TEORETISK ANSATS.....	44
4.1 Teoretisk ram.....	44
4.2 Normsociologi.....	45
4.2.1 Symbolisk interaktion.....	46
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	47
5.1 Skolkuratorers utbildning i hedersrelaterat våld.....	48
5.2 Kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck.....	51
5.3 Skolkuratorers kunskap och utbildning om stöd till ungdomarna.....	55
6. SLUTSATS OCH DISKUSSION.....	58
REFERENSLISTA.....	62
BILAGOR.....	67

1. INLEDNING

”Samhället och människors liv präglas av vår tids globalisering och i takt med en ökad migration möts grupper och individer på ett sätt som tidigare inte varit möjligt. Människor med ursprung i olika länder – som kan omfatta olika värderingar och normer och ha skilda synsätt när det gäller exempelvis familj, kön, sexualitet och religion – lever i dag tillsammans i en mix av kulturer och traditioner som kännetecknar det senmoderna Skandinavien.” (Björktomta 2012 s. 28).

Citatet är taget ur Siv-Britt Björktomtans avhandling *Om patriarkat, motstånd och uppbrott – tjejjers rörelser i sociala rum* (2012). Björktomta (2012) beskriver att i den skärningspunkt som uppstår mellan olika sociala och kulturella fält formas nya sociala identiteter som formas både av migranternas och majoritetssamhällets kulturer.

Forskning visar att det är en komplex utveckling som vi går till mötes och som inte kan inordnas i ett förenklat moderniseringsparadigm. De så kallade moderniseringsteorierna som föreskriver en linjär utveckling i riktning mot bland annat en ökad jämställdhet, en alltmer individorienterad syn på familjen och en ständigt fortgående religiös tillbakagång har fått ge vika för uppfattningar som istället pekar på en mer mångfasetterad utveckling med olika familjemodeller och familjepraktiker och där religionens roll i samhället både kan förstärkas och försvagas (Björktomta 2012).

Björktomta (2012) beskriver att områden där banden kan vara särskilt starka rör familjen och familjens värderingar. Författaren uppger att familjen, som skapats genom äktenskap, historiskt sett har varit och är än idag en viktig institution i samhället, såväl socialt som ekonomiskt. Olika lagar och regler styr familjens levnadssätt, både när det gäller äktenskap och familjebildning, men dessa ger även en bild av de grundläggande värderingarna som finns i samhället. Dessa familjeregler – i ett samspel mellan individ och samhälle – formar och påverkar människors identitet, familjestatus och släktförhållande, vilket ger dem en särskild status och betydelse för samhället och lagstiftaren (Björktomta 2012). Björktomta (2012) berättar att de familjerättsliga reglerna påverkar bland annat vår syn på vad som räknas som familj och på vilka premisser ett äktenskap upprättas. De påverkar även vår syn på sexualitet och olika former av samboende. I det senmoderna samhället finns det vanligtvis ingen sträng

koppling mellan sexualitet och äktenskap, medans det fortfarande finns grupper som har en mer traditionell syn på sexualiteten. Dessa kan urskiljas bland ungdomar med utländsk bakgrund, men även bland (svenska) ungdomar inom olika frikyrkoförsamlingar som domineras av den allmänna synen av att sexualiteten inte bör praktiseras utanför äktenskapet (Björktomta 2012).

Socialstyrelsen (2007) och Ungdomsstyrelsen (2009) har under senaste åren uppmärksammat att en stor andel unga oroar sig för att de inte ska få bestämma själva över vilken de ska gifta sig med. Undersökningen som ungdomsstyrelsen gjort 2009 visar att det inte är så vanligt med arrangerade äktenskap, utan individer väljer själv äktenskapspartner och majoriteten av vigslarna som sker i Sverige sker av fri vilja, utan tvång.

Migrationsprocessen kan innebära att de ursprungliga könsrollerna utmanas mellan man och hustru. Förändrade könsroller kan för kvinnorna innebära nya möjligheter och större frihet, både vad gäller materiella förhållanden och möjligheten att utveckla sin identitet och sociala status. Dessa förändringar kan innebära maktförskjutningar inom familjen och kan ligga till grund för konflikter (Björktomta 2012). Forskning visar att männen i förhållande till hustru och barn, i patriarkala familjer, kan känna att han förlorar sin status. Mannen kan känna att han förlorat sin plats som familjens överhuvud. Makarna kan på grund av detta hamna i otakt med varandra och kan utgöra en grund för familjekonflikter. Det kan även ske en obalans mellan föräldrar och barn i denna situation, både när det gäller språk och kunskap om att tolka livet i det nya landet, hur det fungerar och ska levas. Skolan kan ge barnen större möjligheter att integreras i samhället vilket kan innebära att migrationsprocessen går snabbare för dem jämfört med föräldrarna (Björktomta 2012).

Vi har valt att undersöka skolkuratorers kunskap och erfarenhet av stöd till ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Vi har båda genomgått en tjejjoursutbildning där vi fick upp ögonen för detta fenomen och blev genast intresserade av att undersöka detta i vår kommande c-uppsats. Efter att vi läst en del litteratur kom vi fram till att inrikta oss på skolkuratorerna eftersom de har en viktig roll i de utsatta ungdomarnas liv och eftersom de ofta är de som i första hand kommer i

kontakt med problematiken. Vi hade funderingar kring om skolkuratorerna hade fått utbildning inom området, vad de har för kunskap och erfarenhet och vad de har för stöd att ge.

Landskrona och många andra kommuner i landet beskriver på deras hemsidor att en kurator är skolans socialarbetare (www.landskrona.se). Kuratorn ingår i skolans elevhälsa och finns till för att bidra, stötta och främja elevens lärandeutveckling genom bra miljöer (Skollagen 2010:800). En skolkurator sitter oftast ensam i sin yrkesprofession på skolan men samarbetar mycket tillsammans med övriga myndigheter i kommunen och ofta nära socialtjänsten. Skolkuratorn arbetar med enskilda insatser i form av stödsamtal med elever men även tillsammans i grupp i form av förebyggande arbetsinsatser med både elever och annan skolpersonal. Ett skolkuratorsyrke ställer höga krav på självständighet i yrkesrollen och praktisk erfarenhet av socialt arbete (Akademikerförbundet SSR). Det senaste decenniet har ett relativt nytt begrepp fått fotfäste i samhället som tagits upp i sociala medier och gjort sig välkänt i debatter runt om i världen. Begreppet är hedersrelaterat våld och förtryck och har sedan 2001 funnits som ett internationellt begrepp i våra samhällen. Idag är många politiker, organisationer, socialarbetare, media, och enskilda individer numera aktiva i arbetet med att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck (Wikan 2009).

Knutagård & Nidsjö (2004) beskriver att det finns ett problem i förklaringen och beskrivningen av hot och våld. Det fysiska våldet blir uppenbart för alla när det realiserar. Vad som däremot är svårare att beskriva är hotet om våld. Det är inte enkelt att mäta en persons upplevelser av hot om våld, vi tar därför med oss ett brett och mångfaldigt våldsbegrepp när vi beskriver hur skolkuratorernas upplevelser av ungdomarnas situation. Som sagt, våld och förtryck inom en hederskontext innebär inte bara fysiskt våld utan även psykisk misshandel eller hot om misshandel, tvång, utfrysning, frihetsberövning, bannlysning, tvångsäktenskap, arrangerade giftermål och även mord (Länsstyrelsen Uppsala 2008). Som många av oss känner till så blev Fadime Sahindal en bidragande faktor till att det svenska samhället fick insyn i vad begreppet hedersrelaterat våld innebär. Idag har socialarbetare mer kunskap än vad man hade för tio år sedan om hedersrelaterat våld och förtryck, men långt ifrån vad vi borde kunna inom vår yrkesprofession. För skolan har det blivit ytterst viktigt att sätta sig in i ämnet

då skolpersonal möter ungdomar som lever med denna problematik dagligen.

Björktomta (2012) beskriver att både flickor och pojkar eftersöker kontakt med skolkurator då ungdomarna är ambivalenta för om de ska välja att leva eller icke leva efter familjens patriarkala hedersstruktur. Fenomenet heder har sagts vara det svåraste sociala begrepp att kunna förstå, förklara och ha kunskap om (Wikan 2009). Enligt skolverkets stödmaterial till rektorer (riktat till hela skolans personal som ingår i elevhälsan), *hedersrelaterat våld och förtryck*, har kunskapen inom detta område blivit bredare än när det först uppmärksammades i Sverige i slutet av 1990-talet. Flera förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck har gjorts av myndigheter, samt att forskning och kartläggningar har genomförts. Det kan finnas en osäkerhet både hos skollära och också övrig personal på skolan om hur de ska hantera pojkars och flickors berättelser som berör hedersproblematik. Skolkuratorer behöver kompetens till att kunna göra en riskbedömning och föra stödsamtal med de utsatta ungdomarna. (Skolverket 2010). Frågan vi då ställer oss är om denna kunskap nått fram till skolkuratorer som ska ge stöd till de ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Den 24 maj 2012 fick regeringen ta emot en utredning som föreslår en kriminalisering av tvångsäktenskap och barnäktenskap, för att skydda de unga som idag lever under hedersförtryck. Justitierådet Göran Lambertz har varit regeringens särskilda utredare. Ungdomsstyrelsen har gjort flera rapporter som ligger till grund för lagförslaget, och i deras rapport *Gift mot sin vilja* presenterade de en del förslag som ligger i linje med det lagförslag som nu kommit. Utredningen föreslår också kriminalisering av informella äktenskap för barn i Sverige. Dessa äktenskap accepteras inte juridiskt men anses vara religiöst eller kulturellt bindande för makarna. Per Nilsson, generaldirektör Ungdomsstyrelsen anser att det är bristande kunskap som gör att ungdomarna inte får det stöd de behöver. Han menar även att socialsekreterare, lärare, kuratorer med flera inte förstår att unga oroar sig för ceremonier som inte är juridiskt bindande, men att dessa relationer är högst verkliga för de unga och kan vara svårt att ta sig ur (Ungdomsstyrelsen 2012).

Ordet heder är ett väldigt komplext begrepp att förstå och ha kännedom om och därför vill vi också ta reda på hur skolkuratorer förklarar fenomenet utifrån deras kunskap och

erfarenheter och hur de beskriver att deras hjälp till ungdomarna ser ut. Vi kommer beskriva hedersrelaterat våld i vår studie och kommer även benämna det våld som inte är hedersrelaterat som ”vanligt” våld. Detta har vi valt att göra då hedersrelaterat våld är ett befintligt begrepp i samhället, men vi anser inte att det finns ett lämpligt namn till det övriga våldet, därför valt att benämna det som vanligt våld.

1.1 Bakgrund

I slutet av 1990-talet uppmärksammades hedersrelaterat våld internationellt i flera västeuropeiska länder samt globalt, och detta genom FN:s arbete. Morden på svenska Sara, Pela och Fadime har uppmärksammats i media och forskning i Sverige, men även bidragit till debatter runt om i Europa och världen. Speciellt har debatter förekommit efter Fadimemordet som har uppmärksammats mest av dessa svenska heder smord runt om i världen. I Norden har debatter kring hedersrelaterat våld och förtryck mest förts kring arrangerade äktenskap och tvångsgiftermål (NCK 2010). Fadime är en stor bidragande faktor till att det svenska samhället idag har uppmärksammat fenomenet och att hedersrelaterat våld har blivit en prioriterad fråga för regeringen. Fadime var en 26 årig svensk-kurdisk kvinna som dödades av sin far år 2002 då hon ville bestämma över sitt eget liv och leva tillsammans med den man hon älskade (Wikan 2004).

Efter Fadimes död har fenomenet hedersrelaterat våld uppmärksammats radikalt i vårt samhälle och under åren 2007-2010 investerade regeringen över 1 miljard kronor inom området och gjorde oerhört stora satsningar för att förebygga problemet. Två handlingsplaner togs fram som skulle förbättra arbetet mot hedersrelaterat våld, stärka kunskapsutvecklingen samt att stärka samverkan mellan olika myndigheter för att skydda och öka insatserna till de som blev utsatta (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2010). Under 2007 gjordes även ändringar i socialtjänstlagen då man stärkte socialtjänstens ansvar inom området av hedersrelaterat våld till att kommunerna skulle ha större ansvar att stärka skyddet samt öka resurserna till de som utsätts för hedersrelaterat våld (SFS 2001:453).

I februari 2012 uppmärksammade Aftonbladet i en veckas tid människor som blivit offer för hedersbrott och de berättade historien bakom dessa hedersmord i artiklarna, publicitet som bidrar till att samhället uppmärksammar fenomenet och synliggör problemet. Hedersrelaterat våld har idag blivit ett samhällsproblem och fenomenet berör

i högsta grad regeringen, kommunala politiker, socialarbetare och inte minst allmänheten i stort (NCK 2010). Amnesty International (2011) skriver i dokumentet *hedersmord* att heder är ett väldigt svårt fenomen att förklara eftersom begreppet har olika betydelse i olika samhällen, samhällsgrupper och kontexter som är föränderligt över tid. Begreppet är omtvistat, men många forskare menar ändå att kvinnans kyskhet är en central punkt. Hedersmord definieras av Amnesty:

”mord på en kvinna, utfört av hennes far, bror, make eller annan manlig släkting, för att hon haft en påstådd eller verklig sexuell relation innan hon ingått äktenskap eller utanför äktenskapet” (Amnesty International 2011).

I starkt patriarkala familjer och samhällen betraktas kvinnans kyskhet som något av det viktigaste för att behålla hedern i släkten. Hedersmord är enligt Amnesty International kopplat till kvinnans otillåtna bruk av sin sexualitet och/eller omoraliskt uppförande. Bryter kvinnan mot dessa normer är det betingat med synd och hon måste straffas, och det är upp till de manliga familjemedlemmarna att återupprätta hedern och mord ses som en rättvis och berättigad handling. Även pojkar och män kan utsättas för hedersmord om de bryter mot vissa regler eller normer. Pojkars och mäns utsatthet har blivit mer uppmärksammat när det gäller homosexualitet och det hedersförtryck det medför (Amnesty International 2011).

Knutagård & Nidsjö (2004) beskriver pojkars utsatthet och att det då handlar till stor del om deras sexuella läggning; ”Hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning sker i verksamhetssystem i vilkas kultur finns en heteronormativ hederskodex, som kräver våld för att återföra medlemmar till denna eller för att exkludera dem” Vidare beskriver Knutagård & Nidsjö (2004) i deras rapport att våldet på grund av sexuell läggning är väldigt hemlighetsfullt inom familjen. Samt nämndes svårigheter för ungdomarna att prata om sin situation då det finns bristande kunskap hos föräldrarna och att företeelsen homosexualitet förnekas inom många kulturer. De insatser som skolorna genomfört med ungdomarna och/eller familjerna visade sig vara information och diskussion med ungdomarna. De erbjöd kuratorskontakt till ungdomen och/eller föräldrarna samt ytterligare hjälp via socialförvaltning och BUP (Knutagård & Nidsjö 2004). Mojab och Abdo (2004) skriver i sin bok *Violence in the name of honour* att kampen mot hedersmord har varit omdebatterad det senaste decenniet och att akademiska debatter

negativt har format den allmänna regimen i många västerländer. Frågor som har bidragit till det negativa synsättet har uppkommit i samband med Fadimemordet, vilket handlade mycket om kultur. Debatterna handlade till stor del om i fall hedersmord är en del i den turkiska kulturen och om hedersmord är en islamsk tradition (Mojab & Abdo 2004). Vi tror att dessa debatter kan ha bidragit till att många människor i det svenska samhället förknippar hedersrelaterat våld till vissa kulturer och religioner. Shahrzad Mojab och Nahla Abdo är båda iranska professorer och beskriver även i sin bok att det var mordet på svenska Fadime som gjorde att Sveriges regering behövde mer kunskap inom hedersrelaterat våld för att kunna börja agera (Mojab & Abdo 2004). Några år efter att Mojab och Abdo eftersökte den svenska kunskapen inom området så delades år 2009 och 2010, 70 miljoner kronor ut till Länsstyrelser runt om i Sverige. Denna satsning skulle vara till för att arbeta fram handlingsplaner för att förebygga och hantera hedersvåld och förtryck (NCK 2010). Att kunskap och utbildning är något som behövs prioriteras och spridas runt om i världen är därmed väldigt tydligt, men däremot är förklaringar till vad begreppet egentligen innebär mångtydliga och förklaras på flera olika sätt. År 1999 förde FN fram hedersbrott för första gången i sin årliga rapport. I rapporten definieras hedersbrott;

” Honour is defined in terms of women’s assigned sexual and familial roles as dictated by traditional family ideology. Thus, adultery, premarital relationships (which may or may not include sexual relations), rape and falling in love with an “inappropriate” person may constitute violations of family honour” (NCK 2010, sid. 11).

1.2 Historik

I den europeiska historien och i de icke-västerländska områdena har begreppet heder alltid varit könsdimensionerat. Männen stod för familjens anseende utåt mot samhället och där också förvaltade mannen dess heder. Det var kvinnan som hade skam och hennes sexualitet var ett hot mot mannens heder. I Europa, mellanöstern och många andra länder har fenomenet heder haft en paradoxal betydelse, vilket är att mannens heder i hög grad påverkas av kvinnans kropp och sexualitet. Detta kan i sin tur leda till ett problem, som blivit till det vi idag kallar för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta innebär att mannen knyter an sin heder till kvinnorna i familjen och deras uppförande, istället för till sitt eget beteende (Wikan 2004). I den europeiska historien finns det

berättelser om vad som drabbat män och kvinnor vid brott mot hedersnormer. Männen blev tvungna att gå i döden för att försvara sin heder om detta var behövt. Det fanns två alternativ att återupprätta sin heder på. Det ena var duellen, som av olika orsaker utkämpades, och innebar att det var bättre att dö som en man av heder än att behöva leva med förödmjukelsen. Det andra var att återvinna hedern genom att döda kvinnan. Duellen hade i Europa en stark position från 1500-talet och en bit in på 1900-talet i Tyskland och Balkan. Historien berättar även att i Spanien var det på 1700-talet vanligt att döda sin fru om hon varit otrogen. Däremot i England kunde man oftare ”nöja” sig med att helt och hållet exkludera kvinnan från familjen, samt även stöta ut de familjemedlemmar som ville ha med henne att göra. Vi kan tydligt se en likhet mellan den engelska historien och Fadimes liv, då hon blev utstött av sin egen familj och till sist även mördad av sin egen far. Vi ser nu en utveckling i världen där kontroll av kvinnors sexuella beteende i flera fall stärks och inte tvärtom. Efter många års arbete av samhällets kamp för ökad jämställdhet blir detta bara verklighet för vissa områden av världens befolkning (Wikan 2004). Med tanke på att människor från olika samhällen, kulturer och grupper emigrerar till olika länder bidrar detta till att värderingar och normer som är skilda från varandra globaliseras. Idag har vi samhällen som tillsammans skapat en blandning av olika synsätt inom kön, sexualitet, familj och tradition vilket har bidragit till att hedersbegreppet är känt i dagens samhälle (Björktomta 2012).

1.2.1 Sverige och internationellt

Samma år som Fadimemordet skedde i Sverige föll en sexton årig flicka vid namn Heshu i London offer för ett hedersmord. Efter mordet på Heshu gjorde polisen i London som den svenska polisen efter Fadimefallet, att de återupptog undersökning av mord som var begångna under en specifik period. Detta gjorde man för att ta reda på om orsaken var hedersmord. Av tjugotvå mord före 2005, som redan var färdigutredda, visade det sig nu att nio stycken var definitiva hedersmord. Ytterligare nio stycken var sannolika hedersmord och resterande fyra saknade relation till hedersrelaterat våld. Amnesty har gjort en uppskattning att cirka femtusen människor årligen dödas med heder som motiv och cirka en tredjedel av dessa offer har varit män. Statistiken talar dessvärre inte hela sanningen. Mörkertalet är stort och den uppskattade siffran befarar vara ännu högre (Wikan 2009). I Sverige och internationellt är statistik kring

hedersrelaterat våld i stor utsträckning utforskat. Jordanien och Pakistan är två länder som troligen forskat mest inom området. I Pakistan mördas årligen hundratals flickor och kvinnor av konstaterade hedersmord (NCK 2010). I december 2004 anordnade Sverige den första internationella expertkonferensen som handlade om patriarkalt våld med fokus på hedersvåld. Året innan arrangerades en liknande konferens av Svenska institutet i Istanbul med deltagare från Sverige och Turkiet (Wikan 2009). Fadime är den person som fallit offer för hedersmord som blivit en ikon och välkänd internationellt då hon redan som tjugofemåring satt sin prägel i politik och offentliga debatter.

1.2.2 Svensk lagstiftning

I detta avsnitt tar vi upp några av de lagar som behandlar hedersrelaterat våld/förtryck i svensk lagstiftning som vi anser är relevanta för skolkuratorernas yrkesutövning och i mötet med hedersrelaterat våld/förtryck i skolan. Lagarna som vi berör är Föräldrabalken (FB), Äktenskapsbalken (ÄktB), lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt Socialtjänstlagen (SoL). Enligt 6 kapitlet 1 § Föräldrabalken (FB) har barn rätt till god omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn får inte heller utsättas för kroppslig bestraffning. Tvångsgiftermål av barn kan förekomma i vissa grupper i Sverige som lever i hederskultur. Enligt Äktenskapsbalken (ÄktB) är detta förbjudet. Om en omyndig person (under 18 år) riskerar att bli bortgift mot sin vilja är Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) tillämplig. Socialtjänsten har enligt 11 kapitlet 1 och 2 § Socialtjänstlagen (SoL) skyldighet att påbörja en utredning av ett barns situation om en anmälan görs eller om det kommer till deras kännedom på annat sätt. Socialtjänsten har då rätt att kontakta berörda parter och sakkunniga. Om en utredning av ett barn påbörjas ska socialtjänsten i enlighet med 11 kapitlet 2 § SoL underrätta berörda parter, det vill säga vårdnadshavarna om detta. När det gäller utredning av barn i så kallade hedersrelaterade är enden kan det vara vanskligt att underrätta vårdnadshavarna om en utredning inleds med tanke på den hotbild som kan finnas i barnens aktuella livssituation.

1.2.3 FN och mänskliga rättigheter

FN:s mänskliga rättigheter anses vara universella och gäller över hela världen oavsett kultur, religion, tradition eller andra omständigheter. Vi har valt att ta med de mänskliga rättigheterna i vår studie då vi vill koppla detta till vad begreppet hedersrelaterat våld gör för inskränkningar på dessa internationella rättigheter. Trots att de flesta regeringar runt om i världen har skrivit under att förbinda sig till FN:s mänskliga rättigheter, visade FN:s rapport om kulturella handlingar som rör våld mot kvinnor att, hedersrelaterat våld och förtryck ständigt förekommer ändå runt om i världen (Björktomta 2005). Som skolkurator finns lagar och regler att följa då en elev far illa, vilket vi beskrivit ovan. Nedan kommer vi beskriva tre viktiga punkter som de mänskliga rättigheterna står för och hur en skolkurator kan koppla dessa till motsatsen av vad hedersrelaterat våld och förtryck står för;

”Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet”

”Ingen får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning”

”Äktenskap får endast ingås med de blivande makarnas fria och fulla samtycke”

Dessa tre aspekter efterföljs inte av familjer som lever under hedersrelaterat våld och förtryck, vilket borde vara en självklarhet för alla människor i världen att leva efter. Ordförande i Svenska FN-förbundet Aleksander Gabelic belyser att samhällets syn på män och kvinnor och dess relation måste finnas i FN:s grundläggande dokument. Att inte stärka arbetet för de människor som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld är att svika dessa människor och hela FN:s ståndpunkt (FN:s mänskliga rättigheter).

1.2.4 Skolkuratorns ansvar

År 2006 genomförde socialstyrelsen en undersökning som de senare sammanställde i artikeln *Frihet och ansvar*. 29 000 elever, cirka 25 procent, av sammanlagt 113 000 elever i årskurs 2 på gymnasiet svarar att de någon gång under deras gymnasietid varit utsatta för hot, våld eller förtryck från sina föräldrar eller syskon. I sin tur visade undersökningen även att 12 000 av dessa elever varit utsatta flera eller många gånger för hedersrelaterat våld (Socialstyrelsen 2007). Ungdomar som blir utsatta för kontroll och

hot av familjen innebär ofta skolan en trygg plats att få komma till. Skolverket har arbetat fram ett stödmaterial som rör hedersrelaterat våld för personal i skolan. Skolverket presenterar tre nivåer för hedersrelaterat våld som skolkurator och övrig personal i skolan behöver arbeta med. De första två nivåerna handlar om att upptäcka ungdomars utsatthet samt att försöka nå dem och deras föräldrar. Den tredje nivån är att kunna ge skydd och stöd i det akuta skedet. Den tredje nivån görs oftast av socialtjänsten med uppdrag eller hjälp av skolkuratoren som ”lämnar över” ärendet. Det är främst i de två första nivåerna, det förebyggande arbetet som är ytterst relevant för skolkuratoren att arbeta med (Skolverket 2010). Skolverket beskriver även i sin artikel att kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck måste implementeras i en större kontext än vad den i nuläget är och att vara en del av skolans värdegrunder. De belyser även att skolan borde anordna föreläsare och öka kunskapsspridningen av begreppet samt att det är av stor relevans att skolpersonal får utbildning och kunskap inom området hedersrelaterat våld (Skolverket 2010).

När man krockar är en bok framtagen av länsstyrelsen i Uppsala län, och i boken beskrivs det att det inte finns några allmänna eller vedertagna definitioner av begreppet, varken nationellt eller internationellt. De beskriver att det hedersrelaterade våldet uppmuntras av kollektivet och den person som behöver lämna sin familj för att undkomma förtryck, våld eller mord måste därför också bryta med allt sitt sociala sammanhang (Länsstyrelsen Uppsala 2008). Detta innebär att det ställs stora krav på att skolkuratoren förstår detta och kan hjälpa eleven med exempelvis boende och skyddad identitet för att individen ska bli stöttad. Det är även viktigt att veta om att det är kollektivet som straffar ungdomen, vilket kan det betyda att den utsatta elevens syskon eller släktingar kan finnas på samma skola. Varsamhet i hedersrelaterade ärenden är ytterst viktig att känna till och hur man ska hantera situationer för dessa elever.

1.3 Grundläggande begrepp

1.3.1 Heder

” Heder ligger inte i gärningen eller handlingen, i fakta eller realiteterna, utan i den bild av saken som förmedlas i offentligheten”. (Wikan 2009 sid. 17)”

RFSL Rådgivningen Skåne beskriver ordet *heder* på deras hemsida. De menar att ordet heder är för vissa ett positivt begrepp, något bra, något man kan vara stolt över. De förklarar att hederskodex innebär vissa regler eller normer som ska följas för att behålla sin heder. RFSL Rådgivningen Skåne beskriver att normerna ser olika ut beroende på ålder, kön, socialgrupp och sexualitet. I grupper där hederskodex tillämpas speglas varje individs heder på de övriga medlemmarna, vilket gör att om en medlem i gruppen skulle bryta mot en regel skulle hela gruppen drabbas av vanheder eller ”skam”. De beskriver även att det finns en nära koppling mellan heder och skam, då även skammen är något som hela gruppen delar (RFSL Rådgivningen Skåne 2009). Wikan (2009) anser att ordet heder är ett värdeladdat ord och svårt begrepp att förklara. Ordet har olika betydelse i olika sammanhang och det definieras på olika sätt av olika människor. Heder och dess innebörd förekommer i alla länder, kulturer, religioner och samhällsklasser. Wikan (2009) beskriver att heder har i all tid varit ett könat begrepp. Män har heder, kvinnor har skam.

Björktomta (2012) beskriver två olika aspekter av ordet heder. Det första är att det är viktigt att ha ett gott namn och anseende, det andra beskrivs som moralisk plikt känsla, pålitlighet och ärlighet. Björktomta (2012) menar att heder handlar mycket om värde i andras ögon men även om smärta, makt och patriarkiska grundvärderingar och att heder är något som berör hela personen. I Björktomtas (2012) avhandling beskrev de unga kvinnorna, som hon intervjuat, heder som ett centralt begrepp i en sammanfattning av normer och värderingar. Heder och synonymen *ära* kan ses som ett allmänmänskligt fenomen kopplat till människans grundläggande behov av att bli sedd och erkänd av sin omgivning. Författaren uppger att begreppet kan definieras på olika sätt och ger olika associationer hos olika människor. Heder är både en bild och en känsla av stolthet som individen känner inför sig själv, vilken kommer från andra. Hedern är objektiv och den är social (Björktomta 2012).

Wikan (2009) beskriver begreppet heder som en stämpel, ett kvalitetsmärke och att hedern kan angripas av vissa typer av skam. Det finns även inre heder, som handlar om självrespekt och yttre heder som handlar om andra människors respekt. Författaren menar att det uppstår ett problem då man ska välja en av dessa dimensioner att tillhöra och sträva efter. Länsstyrelsen Västmanland (2006) uppger att om hedern har förlorats ska personen i fråga bestraffas för att gruppen ska kunna återupprätta hedern, och denna påtryckning sker kollektivt inom familjen/slakten. Som vi tidigare nämnt är heder ett svårt begrepp att förklara, vilket även gör det svårt för oss att välja vilken betydelse vi kommer stå bakom i denna studie. Något vi kommit fram till efter många diskussioner är att heder är något positivt inom hederskulturen, så länge den är i behåll. Bryter en familjemedlem mot någon norm som anses vara skambelagd så försvinner hedern, och det är inte bara den enskilda personen som drabbas av denna skam, utan det är hela familjen/slakten. Vi är också överens om att heder handlar mycket om kvinnans oskuld, är oskulden förlorad, eller om det finns misstanke till att den är förlorad, försvinner kvinnans heder och kan aldrig återupptas. Mannen i familjen gör allt för att behålla hedern, han ansvarar för att alla medlemmar i familjen har sin heder i behåll och om den då rubbas ska personen i fråga bestraffas, för att familjen ska återfå hedern. Vi anser att Björktomta (2012) ger en bra beskrivning av heder, att det handlar mycket om ärlighet, pålitlighet och även andras anseende av familjen, att det är viktigt att visa för omvärlden att familjen sköter sig och att regler och normer följs. Ovan har vi nu fått olika definitioner av begreppet heder och det förknippas i en positiv bemärkelse. Ordet vanheder är motsatsen till heder. Synonymer.se beskriver ordet vanheder som; skämma ut, dra skam över, ge vanheder åt, vanära, förnedra eller kränka.

1.3.2 Patriarkala familjer

Enligt Nationalencyklopedin definieras begreppet patriarkat som ett;

”familje- eller samhällssystem där den politiska och ekonomiska makten, både inom hushållet och i den offentliga sfären, innehas av äldre män, och där följaktligen varken kvinnor eller yngre män deltar i det formella beslutsfattandet” (www.ne.se).

Som tidigare nämnt så ligger patriarkala värderingar till grund för hederskontexten.

Björktomta (2012) beskriver att en patriarkal familj menas att man har en hierarki i familjeordningen där mannen är överordnad kvinnan och att barnen har en lydighet inför

föräldrarna, samt att pojkarna i familjen har en stark övervakningskontroll över sina systrars kroppar och sexualitet. Oskuldskrav för döttrarna och traditionella familjevärderingar är gemensamt för en patriarkal familj och ofta associerar vi fadern som sträng, kontrollerande och i vissa fall våldsam (Björktomta, 2012).

Länsstyrelsen Västmanland (2006) förklarar att en patriarkal familj kan liknas en pyramid, med olika nivåer där pappan är överhuvudet med den avgörande makten och alltså på högsta nivån. Pappan representerar familjens ansikte utåt och ansvarar för kontakten med resten av omvärlden. Även släkten ingår i denna familjepyramid, exempelvis både mamman och pappans föräldrar. Längst ned i den hierarkiska pyramiden finns flickorna. Familjens medlemmar är starkt kontrollerade eftersom ryktet hela tiden står på spel, och det är inte mycket som behövs för att få dåligt rykte. En kvinna kan vanhedra hela sin familj om hon så mycket som pratar med en annan man, och kan då få ryktet som lättsinnig (läs: hora). Familjen värnar aktivt om varandras beteende, för att få behålla sitt goda rykte. Både männen och kvinnorna kan därför delta i hedersrelaterat våld eller förtryck mot den som brutit mot någon norm. Männen deltar eftersom hela familjens heder är knuten till kvinnornas sexuella beteende, och kvinnorna deltar eftersom de är ytterst ansvariga för barnens uppfostran och därmed ansvarig för om den unga kvinnan bryter mot reglerna (Länsstyrelsen Västmanland 2006).

Länsstyrelsen Skåne län (2002) beskriver i sin rapport *utsatta flickor i patriarkala familjer – om behov av skyddat boende och andra insatser* att den patriarkala familjestrukturen inte är något okänt för det svenska samhället. I rapporten skrivs att den patriarkala familjestrukturen har sina rötter i det traditionella bondesamhället, år 1876 upphörde husbondens rätt att aga sin hustru och därefter har det varit en lång strävan efter jämställdheten. Länsstyrelsen Skåne län (2002) skriver även att lagstiftningen för barnen har förändrats under 1900-talet, till exempel förbud mot barnarbete och barnaga, obligatorisk skolgång m.m. I rapporten beskrivs den patriarkala modellen som ett behov av gemenskap, men även en slags maktkontroll. Mannen får en oerhörd makt och roll inom både de interna och de externa relationerna. Makten är ofta förknippad med att mannen är familjeförsörjare och att han har det ekonomiska ansvaret, medans kvinnan räknas som mannens ägodel (Länsstyrelsen Skåne län 2002).

Vi förknippar i vår studie, en patriarkal familj med någon form av hierarki, där mannen är överhuvudet och är den som har den största makten och ansvaret för familjen, även hans släkt har stor makt. Flickorna i familjen verkar finnas längst ned i hierarkin. Denna familjestruktur tror vi har bidragit till det kvinnoförtryck som existerar mer eller mindre i alla länder. Vi tror att det blir en stor omställning och en krock när familjer med patriarkala familjestrukturer kommer till Sverige, eftersom vi har kommit väldigt långt med vår jämställdhetsutveckling, medans de lever kvar i det som liknar vårt gamla bondesamhälle. Det blir främst svårt för de barn och ungdomar som behöver anpassa sig efter familjens levnadsstruktur och även efter skolans regler och normer, där tror vi en stor krock sker. Ungdomarna vet inte riktigt hur de ska bete sig eller vilka regler de ska följa. Då är det viktigt att det finns en skolkurator som har kunskap om dessa familjeförhållanden och förstår bakgrunden, för att kunna hjälpa och stötta de ungdomar som känner sig förvirrade, eller till och med blir utsatta för våld eller förtryck.

1.3.3 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck beskrivs utifrån ett flertal olika aspekter från olika teoretiker, författare och historiker. Vad hedersrelaterat våld innebär kan därför vara svårt att definiera. Vi kommer nedan utifrån olika källor beskriva deras definitioner av vad våld och förtryck i hederssammanhang innebär. Regeringen beskriver hedersrelaterat våld; ”I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i vardagen som rör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa” (Skr 2007/08:39). Vidare beskriver regeringen för vilka begreppet berör i sitt faktablad om hedersrelaterat våld och förtryck att; ”Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det är kollektivt planerat och utfört av nära familjemedlemmar, att det kan börja i relativt tidig ålder och medföra relativt omfattande stödbehov för dem som drabbas. Det drabbar barn, unga och vuxna av båda könen, inklusive homosexuella, bisexuella och transpersoner” (Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 2010). Vi anser att det är ytterst viktigt att inte bara beskriva hedersrelaterat våld och förtryck utifrån det fysiska våldet, utan att begreppet innehåller mycket mer. Länsstyrelsen i Västra Götaland har tagit fram en bra definition

på allt vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär, vilket beskrivs som;

- Psykiska kränkningar i form av förödmjukelser, nedvärdering, skuld- och skambeläggning, undandragen kärlek och omsorg, utfrysning, förföljelse, hot mm.
- Sociala kränkningar i form av t.ex. isolering, förbud mot deltagande i normala samhällsaktiviteter för viss ålder, tvång till speciell klädsel, tvång till endast visst umgänge, direkt eller indirekt tvång till giftermål till viss person.
- Fysiska våldskränkningar i form av t.ex. våldtäkt utförd av icke önskad make, fysisk misshandel, påtvingat självmord, mord. (Länsstyrelsen, 2005:15, sida 5)

RFSL Rådgivningen Skåne beskriver hedersrelaterat våld och förtryck som; ”den starka kontroll som utövas mot någon i familjen eller gemenskapen med hänvisning till den skam familjen eller gemenskapen drabbas av om någon bryter mot hederskodexen, som gäller för gruppen. Hedersrelaterat våld och förtryck kan förekomma i alla familjer/släkter oberoende av religion, födelseland och kulturell tillhörighet.” (RFSL Rådgivningen Skåne) . I Länsstyrelsen Västmanlands rapport *Våld och förtryck i hederns namn* (2006) beskrivs hedersrelaterat våld som tvång, våld och mord som förekommer i samhällen med patriarkala familjesystem och är en kulturspecifik företeelse som kännetecknas av ett gruppcentrerat skamtänkande. Har hedern förlorats ska personen i fråga bestraffas för att gruppen ska kunna återupprätta hedern, och denna påtryckning sker kollektivt inom familjen/slakten. Uttrycket hedersrelaterat våld eller förtryck innebär att någon är offer för förtryck. Fokus ligger på att det är unga flickor och kvinnor som utsätts för detta, men även pojkar utsätts för hedersrelaterat våld (Länsstyrelsen Västmanland 2006).

”Den starka betoningen på kulturella förklaringar när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck – tillsammans med oklarheter kring definition och avgränsningar – har inneburit svårigheter för dem som i sitt arbete kommer i kontakt med ungdomar och familjer med utländsk bakgrund som lever med olika former av kontroll och förtryck, i vissa fall även utsätts för våld och hot om våld av närstående. I en tidigare rapport (Björktomta 2007) beskriver jag att hedersbegreppet emellanåt verkar ha blivit till en stereotyp som hindrar mer än det är till hjälp och stöd för många professionellt verksamma” (s. 319-320).

Björktomta(2012) beskriver att det som kategoriserats som ett socialt problem, hedersrelaterat våld och förtryck, är ett extremt komplext fenomen som rör sig dels på

individnivå och dels på en familj- och gruppnivå, men även på en strukturell nivå – både globalt och nationellt. Björktomta (2012) menar att en så grov kategorisering som hedersrelaterat våld och förtryck hjälper inte när det är så många faktorer, på olika nivåer, som är i rörelse. Utifrån Björktomtas (2012) intervjuer kom hon fram till att maktdimensionerna i familjerna såg olika ut och att relationerna ständigt var i rörelse och att många normer och värderingar var under omprövning. Författaren menar att dessa variationer, både inom och mellan familjerna, framförallt mellan de unga kvinnorna själva, var så stora att kategorin faller samman.

Det vi kan förklara av begreppet är att hedersrelaterat våld, hot och mord drabbar både flickor som pojkar. Det är föräldrarna eller andra i familjen som utövar det våld som kan uppkomma och främst då mannen som är familjens överhuvud eller äldre syskon. Om någon i familjen inte följer den patriarkala familjeordningen och drar skam över familjens heder kan detta bidra till uteslutning av familjen, hot, fysiskt samt psykiskt våld och även mord (Björktomta 2012). Efter att ha tagit del av de olika definitionerna och jämfört dessa med varandra ser vi att hedersrelaterat våld och förtryck är ett begrepp som innebär en rad av olika förpliktelser för unga flickor och pojkar att förhålla sig till. Om en skolkurator inte känner till dessa regler och normer som råder i elevens miljö är det svårt att kunna få en förståelse kring hur de ska kunna stötta eleven. Gemensam nämnare för alla definitioner var patriarkala strukturer i familjen. Därför tror vi det är ytterst viktigt att som skolkurator inse att det kan råda en oerhört sträng patriarkal familjestruktur hos de utsatta eleverna som man kanske inte är insatta i.

1.3.4 Förtryck

Som vi nämnde i det förra avsnittet så innehåller hedersrelaterat våld även förtryck mot flickor och pojkar. Lexin.se definierar förtryck som; ”åtgärder för att plåga och hålla nere människor”. Förtryck inom hederskontexten kan innebära allt från att föräldrarna bestämmer barnens/ungdomarnas val av kläder, utbildning, socialt umgänge, arbete till vem du ska gifta dig med och kontroll över att ej få skiljas (Regeringskansliet 2010). En stor del i hedersrelaterat förtryck rör arrangerade giftermål och tvångsäktenskap. I grupper som följer starka hedersnormer ser man att äktenskapet är hela familjens och släktens angelägenheter. Arrangerade äktenskap innebär att pojken eller flickan inte får välja själva vem de ska leva tillsammans med, utan att detta görs av familjen, vilket är

vanligt förekommande. Det finns en form av arrangerat äktenskap som innebär att man byter kvinnor med varandra. Detta kan inträffa i vissa fall exempelvis om mannen/pojken inte har råd att betala brudpris och smycken för en kvinna/flicka så kan man avtala att dottern i familjen kan giftas bort med en man från den andra familjen eller släkten. Vilket resulterar i att ingen behöver betala brudpris eller smycken (Länsstyrelsen Uppsala, 2008). Om ett äktenskap ingås mot den ena eller bådass vilja så är detta ett tvångsäktenskap. Det kan vara svårt att veta skillnaden mellan ett arrangerat äktenskap och ett tvångsäktenskap då det kan finnas starka påtryckningar och förväntningar i ett arrangerat äktenskap som egentligen blir mot den egna viljan. I Sverige är det enligt lag förbjudet att ingå ett äktenskap innan man fyllt 18 år men ofta kringgås detta då en person kan bli bortlovad vid mycket tidig ålder för att sedan när de blivit myndiga gifta sig. Både pojkar och män, flickor och kvinnor kan utsättas för arrangerade giftermål och tvångsäktenskap. Om familjen får reda på att någon i familjen har ett förhållande eller är gravid kan detta bidra till åtgärder som tvångs- och arrangerade äktenskap, även om en flicka blivit våldtagen och då blivit gravid är det vanligt att flickan måste gifta sig med förövaren för att undgå dra skam över familjen (Länsstyrelsen Uppsala, 2008). Vi tror att skolkuratoren har en mycket viktig del i att ha kunskap om dessa tvingade giftermål. Dels att det kan vara många elever på gymnasiet som när de fyllt arton år blir bortgifta mot sin vilja. Och dels att många elever redan i tidiga skolåldern är oroliga för den dagen då de möjligen kommer bli bortgifta.

1.3.5 Traditionella familjevärderingar

Björktomta (2012) skriver att varje familj har sina rutiner och traditioner. Hon berättar att de sociala praktikerna formas och organiseras efter de värderingar kring familj, kön, sexualitet och jämställdhet som bär upp familjens struktur. Dessa förmedlas från den äldre generationen till den yngre i en generell process som förekommer i alla familjer. Ett barn behöver känna tillhörighet för att kunna internalisera familjens värderingar och normer. Det handlar om hur barn fostras in i familjens norm- och värderingssystem. Denna socialisationsprocess innebär även att barnet lär sig vad som fungerar för individen själv. Under barndomen, och främst i hemmet, sker den primära socialisationen. Genom sekundärsocialisationen, stigande ålder, kontakt med förskola och skola, lär sig barnet hur det fungerar i enlighet med samhällets allmänna värderingar och normer (Björktomta 2012).

I Björktomtas (2012) avhandling beskrev de unga kvinnorna hon intervjuade de traditionella värderingarna som en sammanfattning med avseende på tre områden; en sträng sexualmoral tillsammans med kontroll av kvinnans sexualitet, hedersnormer som bland annat innebar att stor vikt fästes vid familjens heder som symboliserades av dotterns oskuld och könade praktiker som konkretiserades i intervjuerna genom att mannen främst sågs som familjeförsörjaren medan hushållet och barnen var kvinnornas ansvar.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att undersöka skolkuratorers utbildning och kunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck samt vad de kan erbjuda för stöd till ungdomarna och i hur stor utsträckning de kommer i kontakt med elever som utsätts för detta fenomen. Vi har valt att undersöka följande forskningsfrågor:

- Har skolkuratorerna fått utbildning i hedersrelaterat våld genom sitt arbete?
- Har kuratorerna erfarenhet av möten med elever där hedersrelaterat våld och förtryck varit ett problem?
- Vad har kuratorerna för kunskap om vad det finns för stöd att ge till ungdomarna som utsätts för detta fenomen?

1.5 Undersökningens relevans för socialt arbete

Som vi inledningsvis nämnt har regeringen gjort stora satsningar inom området hedersrelaterat våld och förtryck. Närmare 180 miljoner kronor har regeringen satsat på jourboenden, kartläggning av problemen, handböcker och en rad andra insatser (NCK 2010). Ändringar i socialtjänstlagen har gjorts då man stärkt ansvaret för kommunerna som bidragit till att problemet har kommit att bli ytterst relevant för socialt arbete då socialtjänsten får ta ett större ansvar. Vi har i vår undersökning valt att fokusera på skolkuratorers förhållande till och stöd till ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans personal möter ungdomar varje dag och har därför ett stort ansvar att se till, precis som i alla fall av misstanke om missförhållanden, att stödja dessa ungdomar och förebygga så att de inte utsätts för hot eller våld i en hederskontext.

Rapporten *skolornas arbete mot hedersrelaterat våld*, som Länsstyrelsen i Skåne har givit ut, är en investering på uppdrag av regeringen att kartlägga problemen med hedersrelaterat våld och förtryck mot elever på högstadie- och gymnasieskolor. I rapporten beskrivs det att skolan är en viktig plats för förändringsarbete och då även när det gäller hedersrelaterat våld. Studien visar att det finns ett stort behov av skolan och då kanske till största del skolkuratorn att vara välutbildad och erfaren inom såväl det förebyggande som det akuta arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck (Skånes Länsstyrelse 2005).

Genom litteraturen vi läst vet vi att fenomenet hedersrelaterat våld förklaras på flertal olika sätt och att alla människor har sin egen tanke om vad begreppet innebär. Det vi kan konstatera är att hedersrelaterat våld är ett stort problem i vårt samhälle då det är i vår kommande yrkesroll som vi med stor sannolikhet kommer komma i kontakt med enskilda personer eller familjer som utsätts för våldet. Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i arbetet för bland annat skolkuratorer, socialsekreterare, de som arbetar på kvinno- och tjejjourer, ungdomsmottagningar och kvinnokliniker och är ytterst relevant för socialt arbete i stort vilken yrkesroll som helst inom området.

Nyligen inträffade ett hedersmord på en 19 årig kvinna vid namn Maria som bodde i Landskrona. Detta har uppmärksammat problematiken med hedersrelaterat våld ännu mer och bidragit till att samhället måste agera ytterligare för att förhindra dessa hedersbrott. Som 19 åring går man oftast fortfarande i skolan, och har i de flesta fall spenderat tolv år på grund- och gymnasieskolor. Varför vi tagit upp fallet Maria i vår studie är för att visa hur viktigt vi anser att det är för främst högstadie- och gymnasiekuratorer att upptäcka att hedersproblematik föreligger. Som skolkurator är det nödvändigt att arbeta med dessa frågor och även med uppsökande arbete så att fler av dessa brott förebyggs. Advokaten Elisabeth Massi Friz som är expert inom hedersproblematik och arbetar med Mariafallet, säger i tv4 nyhetsmorgon den 25 april 2012 att hedersbrott måste införas i lagstiftningen så att hedersbrott kriminaliseras. Elisabeth uppger även att hon tycker att det är tröttsamt att ”sitta här igen” och behöva påpeka att politiker måste ta sitt ansvar och agera i sådana här lägen. Ordförande i riksföreningen ”Glöm aldrig Pela och Fadime”, Sara Mohammad uppger i samma nyhetsmorgon att vi lever i ett samhälle med för mycket respekt och hänsyn till olika kulturer och religiösa värderingar på grund av religionsfriheten. Sara Mohammad säger

att Sverige måste sluta blunda för hedersbrott, ”det kommer att ske hedersmord, det sker här och nu”. Sara uppger även att det inte finns tillräckligt med lagar och regler, åtgärds paket och kunskapshöjningar på samhälls nivå, inte heller på kommun nivå, som måste finnas. Hon menar att kommunerna måste ta sitt ansvar, ha uppdaterade handlingsplaner som implementeras i det dagliga arbetet (Sara Mohammad 2012). Inom kommunernas ansvar ligger skol- och utbildningsorganen, vilket innebär att kommunerna måste ta sitt ansvar så att skolorna i sin tur gör det som behövs för att öka kunskapen för skolkuratorer och övrig personal i skolan.

1.6 Förförståelse

När vi började vårt arbete var vi medvetna om att vi hade viss förförståelse om hedersrelaterat våld. Med största sannolikhet kommer denna studie få gas av dessa perspektiv som vi som forskare har med oss i vår historia och som vi mött i världen. Vi kommer med största allvar arbeta för att vara så objektiva som möjligt i vårt skrivande och resultatet i denna uppsats. Dock tror vi inte att vi som forskare kan försäkra att vi uteslutit den förförståelse vi har helt och hållet. Vår förförståelse var att man kunde koppla begreppet ”hedersrelaterat våld” till en specifik religion eller kultur. Efter att vi båda genomgått en tjejjoursutbildning där hedersbegreppet var en central punkt och då vi även varit på olika studiebesök på kvinnojourer och skyddade boenden har vi fått mer kunskap inom ämnet. Vi fick veta att man inte kan knyta an hedersbegreppet till någon specifik kultur eller religion, utan att det istället handlar mer om tradition. Tidigare hade vi en föreställning om att det var pappan i familjen som bar ansvaret för hedersmord och hedersrelaterat våld, men nu har vi fått en fördjupad kunskap om att det oftast är hela familjen och även släkten som är inblandade när det handlar om hedersrelaterat våld och förtryck (Björktomta 2012). Vidare fick vi lärdom inom ämnet genom det paper vi båda skrivit som en förberedelse för denna uppsats. Vi fick en djupare och bredare kunskap för att både kunna förstå och förklara begreppet. Det vi visste innan vi började vår undersökning var att hedersrelaterat våld fanns som ett befintligt fenomen och att vi använde oss av detta begrepp, men inte exakt vad det innebar. Funderingarna kring skillnaden mellan hedersrelaterat våld och ”vanligt” våld fanns innan vi började vår studie och finns där fortfarande. I forskningssammanhang är begreppet heder mycket omtalat på olika sätt, vilket gör det svårt att hitta en ”rätt” förklaring på fenomenet. Vår

förförståelse var även att skolkuratorer hade kontakt med elever med denna problematik väldigt ofta samt att de har bra kunskap och utbildning för att kunna stötta dessa ungdomar. Vi trodde också att många skolkuratorer hade genom sin socionomutbildning läst kurser eller fått kunskap inom området hedersvåld. Eftersom hedersrelaterat våld har uppmärksammats mer och mer de senaste åren trodde vi att det skulle finnas något krav från skolledningen att skolkuratorer skulle utbilda sig inom området om de inte redan var utbildade, att det skulle finnas bestämmelser eller krav från skolans håll att ha god kunskap inom hedersrelaterat våld, vilket vi fick reda på att det inte finns. Vi har insett under studiens gång att förförståelse är något som inte alltid behöver vara negativt. Dock är det ytterst viktigt att kunna ändra de tankar och föreställningar man haft sedan tidigare för att ersätta detta med den faktiska kunskap vi förvärvat utan att blanda ihop eller förväxla sin förförståelse med fakta.

1.7 Framtida forskning

Då fenomenet hedersrelaterat våld och förtryck är relativt nytt begrepp i det svenska samhället tror vi att det behövs mycket mer forskning inom området än vad som finns idag. Då vi utifrån skolkuratorns roll har gjort vår studie, har vi nu insett att forskning inom området är nödvändigt. Vi anser att ytterligare forskning borde göras med inriktning på hur skolkuratorer, och skolan överlag, ska stödja elever som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Att det borde arbetas fram en gemensam handlingsplan för alla skolor i Sverige där det grundligt beskrivs hur skolkuratoren ska gå tillväga när det gäller frågor om heder. Slutligen så hoppas och tror vi att området kommer utvecklas inom forskningen och att mer stödmaterial, handlingsplaner och undersökningar kommer skapas för att öka kunskapen inom området.

2. TIDIGARE FORSKNING

När det kommer till tidigare forskning inom hedersrelaterat våld och förtryck så är den relativt begränsad, eftersom begreppet inte har varit känt mer än det senaste decenniet i vårt samhälle har detta bidragit till att forskningen inte är så utbredd inom området. När

vi sedan har valt att avgränsa forskningen till skolkuratorernas arbete inom området så är forskningen ytterst begränsad. I den forskning som finns läggs mycket fokus på de unga kvinnornas utsatthet och forskning om de unga utsatta männen är sparsam. NCK (Nationellt centrum för kvinnofrid) är det enda nationella resurs- och kunskapscentrumet inom sitt område i hela Sverige. NCK jobbar med uppdrag från regeringen och arbetar med att sprida kunskap om bland annat hedersrelaterat våld och förtryck. Rapporten *Hedersrelaterat våld och förtryck - en kunskaps- och forskningsöversikt* är en kartläggning inom området för att identifiera framtida behov av forskning inom hedersvåld.

Unni Wikan och Siv-Britt Björktomt är två personer som fokuserat mycket på hedersrelaterat våld och förtryck och då främst på flickornas utsatthet. Björktomt (2012) beskriver i sin avhandling *Om patriarkat, motstånd och uppbrott – tjejers rörelser i sociala rum* att ära är synonym till heder. Begreppet kan ses som allmänt i människans värld och kopplat till grundläggande behov av att bli sedd och accepterad i sin omgivning. Wikan är en norsk professor i socialantropologi och har haft Fadime, Pela och Sara som utgångspunkt i sina böcker *Om heder* (2009) och *En fråga om heder* (2004). Dessa tre unga kvinnor blev mördade på grund av hedersvärderingar. Wikan beskriver Fadimes rättegång och försöker ge en förklaring för att kunna förstå hedersbegreppet och innebörden av fenomenet. Hans Knutagård och Elisabeth Nidsjö (2004) belyser i sin rapport både flickor och pojkars utsatthet i hedersrelaterat våld på grund av deras sexuella läggning, vilket är ytterst viktigt då man ofta glömmer pojkarnas utsatthet inom kontexten av heder. I facktidskriften *Socionomen* (2012, nr. 2) har man i hela publikationen lagt fokus på hedersvåld då det i år är tio år sedan Fadime mördades. De beskriver hedersrelaterat våld och förtryck och uppmärksammar begreppet i en övergripande aspekt inom olika socionomprofessioner. Enligt Stockholms stads rapport *oskuld och heder* (2009) känner sig var tredje ungdom, som har föräldrar med utländsk härkomst, kontrollerade och får inte själva välja sin partner. *Gift mot sin vilja* en studie utförd av ungdomsstyrelsen visar att cirka 70 000 ungdomar mellan 16 och 25 år blir gifta mot sin vilja.

2.1 Skolkuratorers arbete med hedersproblematik

I januari 2005 beslutade regeringen att Skåne län skulle genomföra en undersökning där syftet var att ta reda på skolornas kunskap om hedersrelaterat våld och hur de arbetar med denna problematik. Socialstyrelsen skrev 2005 en rapport *Skolornas arbete mot hedersrelaterat våld* som baseras på denna studie. Målet med studien var att framställa en övergripande bild av hur det ser ut i Skåne läns skolor, hur man arbetar med hedersproblematik och även personalens utbildning inom området. Undersökningens syfte var bland annat att ta reda på förekomsten av hedersrelaterat våld eller mord och problemets omfattning. Studien visade att det var ytterst få skolor i länet som hade handlingsplaner för ett specifikt arbete med hedersrelaterat våld. Däremot var det flera skolor som hade inkluderat hedersrelaterat våld i skolans handlingsplan för generellt våld, jämställdhetsplaner eller annat. Undersökningen visade även att kunskapen inom hedersrelaterat våld och förtryck var svag, även om det fanns något undantag. Vad gäller utbildning inom hedersrelaterat våld var det endast 10 % av alla skolor som hade varit på någon utbildning eller konferens gällande hedersvåld (Socialstyrelsen 2005).

RFSL rågivningen Skåne har på uppdrag av Länsstyrelse i Skåne län kartlagt och uppmärksammat situationen för ungdomar i Skåne mellan 13 och 25 år som riskerar att bli hotade och utsatta för våld på grund av deras sexuella läggning. Hans Knutagård och Elisabet Nidsjö (2004) har byggt sin rapport *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning* på denna studie. Resultatet visade klart och tydligt att ungdomarnas utsatthet är osynlig i bland annat skolan. Ungdomarna var inte endast osynliga på grund av det hedersrelaterade våldet, men framför allt utifrån deras sexuella läggning. Författarna beskriver vidare att detta troligen har sin grund i att personer med denna yrkesprofession har bristande kunskap inom området (Knutagård & Nidsjö 2004). I skolverkets stödmaterial *hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och möjligheter* (2010) beskrivs ett annat sätt att se på våldet, att skilja på partnervåld och hedersrelaterat våld. Det partnervåld som ofta utövas mot en närstående kvinna genomförs en av en person. I denna situation är det ingen i familjen eller släkten som stödjer eller medverkar i våldet, eller tvingar mannen till att mörda eller misshandla kvinnan. När det handlar om hedersrelaterat våld backar ett kollektiv, familj eller släkt, upp denna handling. Hela kollektivets ära återställs när det hedersrelaterade våldet eller mordet utförs. För att skolans personal ska kunna stödja de utsatta ungdomarna är det

viktigt att de har förståelse för styrkan i de kollektiva påtryckningarna. I stödmaterialet beskrivs även att det hedersrelaterade våldet och förtrycket ser olika ut beroende på vilken grupp man tillhör, hur maktstrukturen ser ut och att detta samverkar med kön, etnicitet, sexualitet och socioekonomisk bakgrund. Hedersbegreppet är ett komplext fenomen och kan ge skilda associationer för olika individer (Skolverket 2010).

Skolverket (2010) skriver att skolan är en central plats för barn och ungdomar. För många utsatta flickor och pojkar är skolan en plats att längta till, ett liv utanför familjen, men även en plats där ”allt” kan hända mellan åtta på morgonen och fyra på eftermiddagen. Skolan kan göra mycket i det förebyggande arbetet vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck, stärka elevens psykiska hälsa och även skapa förtroende och kontakt med föräldrarna i ett tidigt stadie (Skolverket 2010). I skollagen och läroplaner finns tydligt uttryckt om skolans arbete kring pojkar och flickors villkor. Utbildningen i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom alla människors lika värde, lika rättigheter och möjligheter samt jämställdhet mellan könen. För att skolkuratorn och övrig personal på skolan ska kunna upptäcka utsatthet hos flickor och pojkar behöver de våga lyssna och ta berättelserna på allvar. Skolan måste kunna möta de svårigheter en utsatt elev talar om. En organisation som jobbar för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck är Elektra. Elektra arbetar med att utbilda skolpersonal, myndigheter, polis och andra människor i frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck (Elektra.se).

3. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN

I detta kapitel kommer vi belysa vilken metod vi valt i vår studie, forskningsansats, urval av respondenter och presentera hur vi genomfört och bearbetat den empiriska fakten.

3.1 Val av metod

I denna studie har vi använt oss av en kvalitativ forskningsmetod, då vi anser att det är mest lämpligt för studiens syfte. Kvalitativ metod innebär att forskaren inriktar sig på ord till skillnad från kvantitativ metod som baseras på siffror (Bryman, 2011). Vi har i vår undersökning använt oss av intervjuer för att samla empirisk fakta. Intervjuerna har utförts ansikte mot ansikte och det mest positiva med att utgå från intervjuer tycker vi är att man får närhet till respondenten, vilket ger utrymme för följdfrågor och djupgående svar. I en kvalitativ intervju får forskaren mer djup än vid kvantitativa studier då forskaren mer är ute efter kvantitet och att generalisera. Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun ”är att beskriva och förstå centrala temat som den intervjuade upplever och förhåller sig till” (Kvale & Brinkmann 1997, sid 34).

3.2 Forskningsansats

I våra intervjuer har vi använt oss av en semistrukturerad intervjuteknik. Vilket innebär att intervjuaren har en uppsättning med frågor i form av ett frågeschema men där följden på frågorna kan variera i de olika intervjuerna. Frågorna brukar vara utformade så att de kan besvaras allmänt och där chans till uppföljningsfrågor finns (Bryman 2011). Vi har i våra intervjuer använt oss av ett frågeformulär som vi bearbetat fram innan intervjutillfällena samt att vi utgått från specifika teman som vi haft för avsikt att beröra i intervjun. Frågeformuläret har varit en styrning för oss intervjuare att hålla oss till ämnet i intervjun men formuläret är utformat så att frågorna varit öppna vilket har gett utrymme för respondenten att formulera sitt svar på ett personligt sätt. Bryman (2011) beskriver att det är väldigt viktigt som intervjuare att man kan frågorna i formuläret utantill, då det oftast innebär en krävande och stressande uppgift att utföra en intervju i övrigt. Ett frågeformulär är endast en vägledning i intervjun och behöver inte följas strikt av intervjupersonen då det kan framkomma intressanta diskussioner som leder in på nya ämnen (Bryman 2011). Om vi inte skulle haft ett frågeformulär hade respondentens ansvar ökat för att styra intervjun, vilket tenderar till att intervjun kan komma att bli mer än ett ”vanligt” samtal. Respondenten kan själv styra intervjun och beröra de ämnen som de själva anser är relevanta inom området, vilket vi inte ansåg passa oss lika bra som att använda ett frågeformulär (Bryman 2011). I vår studie ansåg

vi att en semistrukturerad intervju passade bäst då vi vet vilka frågor vi vill undersöka, men att vi även vill få fram övriga åsikter av respondenterna som kan komma att vara intressanta i vår undersökning. Vi anser också att en semistrukturerad intervju ger ökad trygghet till oss som intervjuare då vi inte är erfarna av att utföra intervjuer och det hjälper oss att hålla en röd tråd genom hela samtalet. Något som är viktigt att tänka på vid intervjuer är att försöka skapa en tillitsfull relation med respondenten. Bryman (2011) beskriver att forskaren behöver skapa en snabb och tillförlitlig relation som gör att respondenten blir villig att låta sig intervjuas. Om intervjuaren inte skapar denna interaktion med respondenten kan detta bidra till att en intervju påbörjas men att respondenten senare väljer att avbryta den. Vi har försökt att i samtliga intervjuer skapa en bra relation med våra respondenter då vi suttit ner, presenterat oss och lärt känna varandra innan vi börjat på intervjun. De flesta har varit väldigt lätta att lära känna och vi kände att intervjun flöt på bra med tanke på detta. Det är viktigt att även tänka på att relationen inte får bli för bra, då detta kan bidra till att respondenten svarar på ett visst sätt bara för att göra intervjuaren till lags eller att få en positiv bild av respondenten (Bryman 2011). Detta såg vi inte som någon risk eftersom vi inte träffat intervjupersonerna tidigare och på grund av den korta tiden vi hade utsatt för intervjun. Vi valde att sitta ner och prata allmänt och lära känna varandra i ungefär tio minuter innan vi startade med vår intervju. Vi ansåg att detta var en lämplig tid för att på ytan lära känna varandra och skapa en bra relation. Vi utförde intervjuerna med några dagars mellanrum så vi hade tid att reflektera, transkribera och diskutera samtliga intervjuer inför den nästa. Detta ansåg vi vara en bra åtgärd då intervjuerna tog lång tid att analysera.

3.3 Tillvägagångssätt

Det första vi gjorde när vi började vår undersökning var att sätta oss in i relevant litteratur för studiens syfte. Med tanke på att vi har gjort enskilda paper om hedersrelaterat våld tidigare hade vi redan innan arbetets början utforskat en hel del tidigare forskning inom området. Det vi fick sätta oss in i mer grundligt var att fokusera på skolkuratorers arbete med hedersrelaterat våld och förtryck. Efter litteratursökning började vi söka upp respondenter som skulle kunna vara lämpliga för våra intervjuer. Vi sökte fram skolkuratorer via olika kommuner och skolors hemsidor och tog

telefonkontakt med dessa samt berättade om vårt examensarbete och syftet med intervjun. De som muntligt samtyckte till en intervju fick ge förslag om tid och datum och sedan sände vi ett mail med ytterligare information om studien till de kommande respondenterna (se informationsbrev, bilaga 1). Vi skickade även i samband med informationsbrevet ut ett samtyckeskrav som respondenten fick styrka med sin namnteckning (se samtyckeskravet, bilaga 1). Efter att de två första intervjuerna var inbokade utformade vi ett formulär med teman över det vi tänkt ta upp under intervjun. Detta gjorde vi för att förbereda respondenten och att kunna få ut så mycket som möjligt genom intervjun. Vi genomförde två intervjuer i samma kommun och sedan kontaktade vi ytterligare en respondent från en annan kommun för intervju. Resterande respondenter fick vi kontakt med genom samtal med en av skolkuratorerna vi intervjuat. Denna metod kallar Bryman (2011) för snöbollseffekt vilket innebär att en respondent kommer med tips om andra lämpliga personer att intervjua i sin undersökning. Vi bokade in ytterligare tre intervjuer via telefon och skickade ut samma information och teman som till de tidigare intervjupersonerna. Efter att vi skickat ut teman för intervjun blev vi kontaktade av två av våra tänkta respondenter med anledningen av att de ansåg att de inte kunde besvara alla frågor som vi tänkt ställa. I vår studie tyckte vi att det kommer vara viktigt att även ha dessa intervjuer då vi vill ta reda på om de har kunskap inom området och om de fått utbildningar i arbetet inom området, samt att vi ville jämföra de olika skolkuratorernas utbildning och kunskap med varandra. Efter en diskussion, med dessa två tänkta respondenter, om att det är viktigt för oss att även belysa bristande kunskap i ämnet, ändrade de inställning och ville ställa upp på intervjun.

3.3.1 Pilotstudie

I vårt tillvägagångssätt av studien använde vi den första intervjun vi gjorde i undersökningen som en pilotstudie. En pilotstudie är en utveckling av en prototyp som ska kontrollera att frågorna och upplägget av studien fungerar i praktiken (Larsson 2005). Genom pilotstudiens undersökning prövades våra intervjufrågor för att se om de var relevanta och om man kunde använda intervjumaterialet vid den fullvärdiga studien. Vi har använt oss av en pilotstudie för att undersöka kvaliteten på våra frågor, för att ta reda på om frågorna uppfattades på rätt sätt av respondenten och om det var något som

behövdes justeras. I och med pilotstudien fick vi även träning inför övriga intervjuer och detta ökade vår intervjuteknik. Pilotstudien gick väldigt bra och därför valde vi att utgå från de frågor som vi hade i vårt frågeställningsformulär i resterande intervjuer. Resultatet av pilotstudien gav oss bekräftelse på att våra huvudfrågor var öppna så de gav oss stort utrymme till följdfrågor. Resultatet av de öppna frågorna var att respondenten enkelt kunde prata utifrån frågorna utan att det endast gav ja eller nej svar. Vi ansåg att vi fick fram väldigt mycket intressanta tankar och svar på de frågor vi hade och att de var lämpliga att använda för att både hålla struktur men samt få möjlighet att framföra övriga synpunkter i frågorna.

3.4 Urvalsprocess

Vi har i vår studie valt att intervjua skolkuratorer som arbetar på högstadie- och gymnasieskolor i södra Sverige. Detta val gjorde vi då vi ansåg att denna yrkesprofession stämde mest överrens med det syfte vi har till undersökningens forskningsfrågor. Vi hade en föreställning om att skolkuratorerna var en av dem som i första hand kommer i kontakt med ungdomarna och problematiken hedersrelaterat våld och förtryck. Genom att titta på de olika kommunernas hemsidor fick vi snabbt tag på skolkuratorernas telefonnummer och mejladresser. Vi valde att direkt ta telefonkontakt med de tänkta respondenterna och detta var inte något problem. Vi har totalt genomfört sex intervjuer i vår studie, respondenterna har varit både män och kvinnor i olika åldrar. Fem av kuratorerna har socionomexamen och den sjätte kuratorn var utbildad i sociologi med inriktning missbruk. Urvalet vi gjort har varit målinriktat då vi selektivt valt ut respondenter med relevans till studiens syfte och till våra frågeställningar. Med tanke på att det oftast bara finns en skolkurator på varje skola samt en gymnasie- och högstadieskola i varje medelstor ort så har urvalet varit begränsat i val av respondenter. Vi har även reflekterat över att vi till viss del gjort ett bekvämlighetsurval, eftersom vi sökt oss till närliggande kommuner. Vi har haft förmån att alla respondenter som vi tillfrågat har ställt upp på intervjuer och detta har bidragit till att vi kunnat avgränsa vårt urval geografiskt.

3.5 Avgränsningar

Studiens avgränsningar kommer spegla den urvalsprocess som vi gjort, vilket relaterar till undersökningens syfte och frågeställningar. Det vi avgränsat studien till är att forska om skolkuratorers kunskap och erfarenheter om hedersrelaterat våld och förtryck och deras stöd till de ungdomar som utsätts för fenomenet. Relevant för detta har varit forskning som kommuner och landsting har arbetat fram i form av handlingsplaner på uppdrag av regeringen. Samt har det varit av stor betydelse att sätta sig in i skollagen och skolkuratorns uppdrag för att stödja elever som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Avgränsningen har varit att vi använt oss av intervjuer med skolkuratorer och utifrån deras berättelser och erfarenheter beskrivit hedersrelaterat våld och förtryck istället för att intervjua de utsatta eleverna. Detta val gjorde vi på grund av att vi ville undersöka stödet som skolkuratorerna kan erbjuda och vad de har för kunskap om fenomenet. I övrigt har avgränsningen varit att vi hållit oss till ett geografiskt område då samtliga respondenter arbetar i södra Sverige. Vi har inte gjort någon begränsning vad gäller undersökning av kön, eftersom vi tyckte att det var av stor relevans att undersöka skolkuratorers upplevelser och stöd till både pojkar och flickor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta gjorde vi ville att studien skulle ge en ökad kunskap inom området och dels för att kunna jämföra om det fanns eventuella skillnader eller likheter i problematiken när det gäller genus.

3.6 Forskningsetiska överväganden

I svensk forskning finns det fyra grundläggande etiska riktlinjer som en forskare måste ta hänsyn till gällande respondenter och övriga personer som är relaterade till en undersökning. Vi har arbetat utifrån dessa etiska principer i samtliga intervjuer, vilket är baserat på frivillighet, integritet, anonymitet och konfidentialitet (Bryman, 2011). Kvale & Brinkmann (2009) tar i sin bok upp dessa viktiga etiska principer inom kvalitativ forskning. De fyra etiska kraven benämns som *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Den första etiska riktlinjen, informationskravet, innebär att forskaren har skyldighet att informera respondenten om att deltagandet är frivilligt och det allmänna syftet med undersökningen, om hur den är upplagd i stort och om vilka risker och fördelar som kan medföra vid deltagandet i studien (Kvale & Brinkmann 2009). Respondenten måste även bli medveten om sin rätt

att hoppa av undersökningen när som helst om detta önskas. Vi har i vår studie tagit hänsyn till informationskravet i vår första kontakt med respondenten via telefon. Vid denna kontakt informerade vi i stora drag om vad informationskravet innebär och frågade hur respondenten ställer sig till detta. Efter telefonkontakten skickade vi ett informationsbrev till de respondenter som genom telefonkontakten samtyckte till att medverka i undersökningen och även i informationsbrevet informerade vi ytterligare om informationskravets innebörd.

Den andra etiska principen innebär deltagarnas egen rätt att själva bestämma om sin medverkan i undersökningen eller ej. Denna princip är samtyckeskravet. I vårt informationsbrev har vi även tagit hänsyn till det som finns kring samtycke i samband med att intervjua. Kvale & Brinkmann (2009) förklarar att man måste klar göra för vem informationen ska vara tillgänglig för i sin studie. Detta har vi gjort i samband med att intervjun börjat då vi lämnat ut ett skriftligt samtycke som respondenten skrev under, samt att vi informerade om att vi skulle använda intervjun i utbildningssyfte.

Kvale & Brinkmann (2009) beskriver konfidentialitet som en av de fyra grundläggande etiska principerna. I vår resultatdel är respondenternas identitet konfidentiell på så sätt att vi inte skrivit ut namn eller arbetsplats på den person vars berättelse vi använt oss av. Detta har vi gjort för att man inte ska kunna spåra respondenterna. Vi har i vårt skriftliga samtycke även där presenterat att personens identitet inte kommer kunna spåras och detta för att skydda respondenten. Det kan finnas en risk att respondenterna inte tycker att resultatet överensstämmer med vad de har sagt under intervjun. Det är då viktigt att tänka på att det kan medföra viss problematik för de personer som deltagit i undersökningen. Genom att göra uttalande om attityder eller åsikter kan det framkomma information som de inte vill ska komma ut på ett felaktigt sätt, där av kommer vi utgå från de etiska riktlinjerna med konfidentiellt (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har noggrant gått igenom materialet i vår resultatdel för att försäkra oss om att vi inte presenterar något som vi tror kan ha uppfattats på fel sätt eller att respondenterna syftade till något annat. När vi suttit och analyserat transkriberingen av intervjuerna har vi alltid suttit tillsammans, vilket även detta ökar tillförlitligheten om att resultatet överensstämmer med vad respondenterna sagt.

Den fjärde och sista etiska riktlinjen handlar om nyttjandekravet, vilket innebär att man ska vara medveten som forskare om vilket moraliskt ansvar man har i behandling av den empiriska data man tagit del av. Ytterligare krav på forskaren är att man ska uppnå en hög vetenskaplig kvalitet på den information som ska användas (Kvale & Brinkmann, 2009). Som forskare har vi med största allvar tagit moraliskt ansvar för hur vi behandlat information vi fått till oss. Vi har försökt att inte värdera eller välja åsikter på annat sätt än vad som faktiskt framkommit. Vi har även på ett konsekvent arbetssätt behandlat information endast till relevans för det ursprungliga ändamålet, vilket tydliggjorts i informationsbrevet. Ytterligare har vi tagit del av andra etiska aspekter i vår studie. Vi har varit ytterst noggranna med behandling av allt sekretessbelagt material vi tagit del av. Vi har valt att inte anteckna namn på respondenten eller vilken skola respondenterna arbetar på vid intervjutillfället och allt intervjumaterial ska förstöras när vår uppsats fått ett godkänt betyg, vilket vi även beskriver i vårt informationsbrev (Bilaga 1).

Gällande intervjuerna har vi låtit respondenten själva bestämma tid och plats för intervjun då vi ansåg att detta kunde öka bekvämligheten och förtroendet inför intervjun. Alla respondenter kom själva fram till passande tid och plats och alla önskade att ha intervjun på deras arbetsplats. Vid en intervju är det mycket som kan uppkomma som är ytterst viktigt att ha i åtanke som intervjuare. Något som vi varit väldigt noga med är att respondenten aldrig under några omständigheter får komma till skada. Vi har hela tiden tänkt på att det finns många känsliga frågor som kan bli svårt att ta in för respondenten, vilket vi försökt att ta hänsyn till. En annan viktig del att ta hänsyn till är att man som intervjuare i en intervjusituation har en maktposition. Vi har även vetat om att vi som intervjuare har vi haft makten att styra samtalet i den riktning vi själva velat detta är viktigt att fundera över så att man förvaltar sin maktposition på ett professionellt sätt. Det sista vi gjort i våra etiska åtgärder är att vi reflekterat mycket över hur vi tagit hänsyn till dessa etiska aspekter. Om vi kunnat göra något bättre och kritiskt reflekterat över vad vi lärt oss som vi kan ta nytta av eller förbättra till kommande intervjuer.

3.7 Genomförande av intervjuerna

Vid samtliga våra intervjuer har vi varit närvarande båda två. Vi har utfört alla intervjuer på respektive respondents arbetsplats då de själva föreslagit tid och plats för intervjun och då valt detta alternativ. Alla respondenter samtyckte till att intervjun skulle spelas in, vilket vi gjorde med hjälp av en inspelningsfunktion på våra mobiltelefoner. Något vi diskuterade innan vi tog kontakt med respondenterna var om de skulle neka till att intervjuerna skulle spelas, och vi kom då fram till att vi skulle avstå från den intervjun i sådana fall. Detta eftersom det hade för mycket att exempelvis anteckna för hand och även eftersom vi var ute efter bra information och citat som lättare kan misstolkas om vi som forskare inte kan höra ordagrant vad respondenten sagt.

Intervjuerna varade från 45 minuter upp till 60 minuter. Under intervjun hade vi olika förbestämda roller då vi valt att en av oss skulle vara huvudintervjuare och den andra sköta inspelning, samt att inflika med frågor vid slutet av intervjun om detta skulle behövas. Vi valde att ha en huvudintervjuare då vi ansåg att detta blev bäst för respondenten med tanke på att det blir lättare att fokusera på endast en intervjuares frågor och för att det lätt kan bli en obekväm situation för respondenten då två intervjuare kan få en större maktposition. Den som inte intervjuade kunde då ha koll på att inspelningen fungerade korrekt och vara förberedd med ny inspelningsfunktion om det skulle hända att den ena slutade fungera. Det är viktigt att ha i åtanke att tekniken inte alltid är fullt pålitlig och att man noggrant övervakar att intervjun spelas in korrekt.

3.8 Bearbetning och analys av intervjuerna

Intervjuerna gjordes under en tre veckors period och efter varje intervju började vi direkt med transkribering av vår insamlade empiri. Detta gjorde vi dels för att det var färskt i minnet och dels med tanke på den begränsade tid vi hade till vårt förfogande att genomföra vår transkribering. Vi planerade våra intervjuer så att vi hade gott om tid att transkribera materialet efter intervjun. Vi valde att låta den av oss som inte var huvudintervjuare under intervjun transkribera eftersom vi hade en föreställning att den som inte är huvudintervjuare är mer lyhörd för detaljer under intervjun, dock

diskuterade vi alltid med varandra om det fanns oklarheter, och när det kom till analysen av intervjuerna satt vi alltid tillsammans och reflekterade och diskuterade. Transkriberingen gick till så att vi lyssnade av inspelningen och samtidigt skrev ner och kategoriserade det som berättades ordagrant på papper. Sedan sorterade vi tillsammans ut den mest relevanta faktan för att använda detta i resultatdelen i uppsatsen. Resultatdelen är det mest relevanta i vår undersökning, vilket vi även har lagt ner mest tid på att genomföra och bearbeta. Vi har valt ut det vi anser är det mest intressanta och det som mest kan kopplas till studiens syfte och frågeställningar i resultatdelen.

3.9 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet skiljer sig en aning i betydelsen om det gäller kvantitativ eller kvalitativ metod och måste då värderas på ett annorlunda sätt i de olika metoderna. För en kvantitativt inriktad forskare utgör reliabiliteten och validiteten viktiga kriterier när det gäller att få en bild av kvaliteten i en undersökning. Bryman (2011) beskriver att när det gäller kvalitativa forskare har det diskuterats hur pass relevanta dessa begrepp egentligen är för kvalitativa undersökningar. De författare som inte anser att kriterierna är relevanta har kunnat tänka sig en möjlig ändring av begreppens innebörd. Frågan om validitet verkar till exempel nästan definitionsmässigt rymma konnotationer som rör mätning. Eftersom kvalitativa forskare i huvudsak inte är ute efter mätning blir frågan om validitet inte särskilt relevant eller betydelsefullt i sådana undersökningar. Bryman (2011) skriver att kvalitativt inriktade forskare kan assimilera reliabilitet och validitet utan att i grunden ändra begreppens betydelse, men däremot lägga mindre vikt vid de frågor som rör mätning.

Bryman (2011) beskriver olika författares uppfattning av reliabilitet och validitet när det gäller kvalitativ forskning. Han skriver bland annat att Lincoln & Guba (1985) och Guba Lincoln (1994) menar att det är nödvändigt att specificera termer och metoder för att etablera och bedöma kvaliteten i kvalitativ forskning som utgör alternativ till det som begreppen reliabilitet och validitet står för. Författarna som Bryman (2011) skriver om föreslår två grundläggande kriterier för bedömning av en kvalitativ undersökning, nämligen tillförlitlighet och äkthet. Tillförlitligheten, som här liknar betydelsen i kvantitativ forskning, består av fyra delkriterier. Dessa delkriterier är *trovärdighet*,

överförbarhet, *pålitlighet* och *en möjlighet att styrka och konfirmera*. Bryman (2011) beskriver att Gubas och Lincoln dock är tveksamma till en direkt tillämpning av reliabilitets- och validitetskriterier på kvalitativa undersökningar, på grund av att dessa kriterier förutsätter att det är möjligt att komma fram till en enda och absolut bild av den sociala verkligheten. Han skriver att Guba och Lincoln istället menar att det kan finnas mer än en och möjligen många fler beskrivningar av denna verklighet. Förutom dessa fyra tillförlitlighetskriterier formulerar Guba och Lincoln ett antal kriterier på äkthet, nämligen *rättvis bild* – om undersökningen ger en rättvis bild av de olika åsikter och uppfattningar som finns i gruppen som studeras, *ontologisk autencitet* – om undersökningen hjälper de personer som varit med i undersökningen att komma fram till en bättre förståelse av sin sociala situation och den sociala miljö som de lever i, *pedagogisk autencitet* – Om undersökningen har bidragit till att deltagarna får en bättre bild av hur andra personer i miljön upplever saker och ting, *katalytisk autencitet* – Om undersökningen har gjort att de som medverkat i den kan förändra sin situation och *taktiskt autencitet* – Om undersökningen har gjort att deltagarna fått bättre möjligheter att vidta de åtgärder som krävs. Dessa kriterier uppfattas ofta som provokativa, men de har inte fått något större inflytande, hur de påverkat forskningen i stort är dock inte helt entydigt.

För att vår uppsats skulle få så hög reliabilitet och validitet som möjligt har vi noggrant gått igenom vad dessa två begrepp har för betydelse för oss i vår studie. Som vi nämnde i avsnittet genomförande av intervjuerna så var vi noga med att kontrollera så att inspelningen av intervjuerna fungerade korrekt och att vi alltid var förebreda med minst en reservinspelningsfunktion. Vi har fört mycket diskussioner kring vår förförståelse för att vara medvetna om vad den innebär och så att vi lättare skulle kunna hantera denna under hela undersökningsprocessen då förförståelsen inte får färga vårt insamlande av data. Det är viktigt att vi som forskare inte låter personliga värderingar, eller den teoretiska inriktning vi valt, påverka utförandet av och slutsatserna från en undersökning (Bryman 2011). Mer om vår förförståelse skrev vi i ett tidigare avsnitt på sidan 17 och insamlandet av data på sidan 35. Eftersom ingen av oss är någon van intervjuare är det något som påverkar reliabiliteten negativt. För att väga upp denna del valde vi att göra en pilotstudie för att testa våra tänkta frågor och vår förmåga att intervjua. Vår datainsamling har skett över en ganska lång tid, eftersom vi båda skrivit

om detta ämne i ett tidigare paper och även varit aktiva i en tjejjoursutbildning, vilket ger en ökad trovärdighet. Något mer som ökar validiteten i vår undersökning är vår beskrivning av urvals- och analysprocessen. Vi har även tittat på problemet ur olika synvinklar, såkallad triangulering, då vi har intervjuat olika personer med olika erfarenhet av problemområdet (Bryman 2011). Eftersom vi undersökt ett så komplext fenomen som hedersrelaterat våld och förtryck kan detta innebära att trovärdigheten i vår studie sänks, eftersom vi som forskare och skolkuratorerna kan ha olika uppfattningar om den sociala verkligheten. För att öka denna trovärdighet valde vi att be våra respondenter förklara olika begrepp och vad de hade för betydelse för dem, bland annat heder, hedersrelaterat våld och ”vanligt” våld. Pålitligheten kan vara en synonym till reliabiliteten inom kvantitativ forskning, detta innebär att vi som forskare ska skapa en fullständig och tillgänglig redogörelse av forskningsprocessen, problemformulering, val av undersökningspersoner, intervjuutskrifter och så vidare, vilket vi beskrivit under avsnitt tre, metod och metodologiska överväganden.

3.10 Artikel och litteraturinhämtning

För att genomföra en undersökning behöver en forskare sätta sig in i litteratur som är relevant för studiens syfte. En litteraturgenomgång ska på ett vetenskapligt sätt visa vad man valt ut för intressant litteratur inom området. Litteraturgenomgången är nödvändig för att öka forskarens trovärdighet inom det utforskade området. (Bryman 2011). Med den litteratur vi fått fram vill vi inte endast upprepa tidigare forskares resultat utan kritiskt argumentera och tolka det som skrivits samt att undersöka om det finns frågor som inte berörts tidigare. Vi har använt stor del av den litteratur som vi använde oss av till våra paper. När vi skrev våra paper fick vi mycket användbar litteratur av vår dåvarande handledare som varit till stor nytta i vårt skrivande av examensarbete. Vår nuvarande handledare har även han bidragit med litteratur. Vi har fått rekommendationer om rapporter, avhandlingar och böcker som har bidragit med mycket kunskap inom forskningsområdet. Vi har varit på högskolan i Kristianstads bibliotek och fått tips och hjälp av en bibliotekarie om relevant forskning, samt genom litteratursökning på egen hand. Vi har sökt både svenska och internationella artiklar som vi fått fram genom sökning i databasen DIVA som är högskolans databas med

publikationer. När vi sökte i denna databas fick vi inte några, eller ytterst få antal träffar. Vi avancerade därefter vår sökning, avgränsade den till sektionen för samhälle och hälsa och gjorde så att ordet heder söktes i alla titlar, men fortfarande fick vi inga träffar. Vi sökte på ordet heder bland forskningspublikationerna i databasen men inte heller där fick vi några träffar. Liknande få resultat bland sökningen blev det då vi sökte på hedersrelaterat våld. När vi i stället sökte på heder och hedersrelaterat våld i databasen *summon@hkr* fick vi 2.075 träffar, och vi kunde nyttja många av dessa artiklar i vår studie. Vi sökte på mycket internationell litteratur och fick då även upp böcker som vi kunde låna på högskolans bibliotek som var på engelska. Sedan var det många artiklar som vi kunde få upp i PDF-format och använda direkt från internet som otryckta källor.

När vi skulle söka fram relevanta forskningsartiklar använde vi sökorden ”heder”, ”patriarkat”, ”makt”, ”skolkurator” och även engelska ord som ”honour”, ”honour related violence” och ”school counselor”.

3.10.1 Källkritik

När vi sökt efter litteratur har vi varit väldigt kritiska i vårt val av relevant fakta. Vi har diskuterat kring författarnas tillförlitlighet och om dess äkthet. Källkritik är viktigt då man visar på kännedom om historik kring frågor man valt att undersöka, samt att man har en medvetenhet om att man som forskare använder sig av andras tidigare forskning (Bryman 2011). Vi har varit kritiska i vårt val av litteratur då vi använt och jämfört internationell med svensk forskning och att vi reflekterat kring olika aspekter i all forskning vi använt. Vi har utgått från Thuréns tre kriterier i vår litteraturinhämtning, vilka är *Närhetskriteriet*, som innebär att man ska lita på den källan som ligger närmast händelsen i tiden. Vi har inte behövt välja mellan två olika källor var gäller tidsaspekt som uppger olika fakta, utan endast använt oss av färsk litteratur, eftersom vi studerat ett relativt nytt begrepp. *Beroendekriteriet*, som innebär att två källor som är oberoende av varandra ska kunna berätta samma sak, har vi även där kunnat konstatera att det inte varit ett problem för oss, då detta inte påverkat oss i vår litteraturinhämtning. Det tredje kriteriet är *tendenskriteriet*, som innebär att man bör vara medveten om att människors berättelser och historier inte nödvändigtvis behöver vara sanna. Man ska inte kunna misstänka att källan uppger en falsk bild på grund av personliga åsikter (Thurén 2002). Det sista kriteriet är det som vi varit mest beroende av att ta hänsyn till i

litteratursökningen. Att människor inte alltid talar sanning eller på ett eller annat sätt undviker samt förvränger sanningen på grund av olika omständigheter är något vi vet. Det har därför varit viktigt för oss att reflektera och diskutera om källan är sann eller inte. Vi har i de fall vi misstänkt att källan inte är pålitlig valt att inte ta med det i vårt arbete.

4. TEORETISK ANSATS

I det här avsnittet kommer vi presentera och förklara våra teoretiska utgångspunkter. Knutagård & Nidsjö (2004) beskriver att en teori kan liknas vid ett par glasögon som vi betraktar världen med. Det är beroende på vilka glasögon vi använder som ger oss olika inblickar och synsätt på omgivningen. Vi har valt att utgå från två teoretiska aspekter i vår studie, vilka är symbolisk interaktionism och normsociologi. En teori ska för det första kunna *beskriva ett* mönster, den ska även få oss att *förstå detta* mönster samt att *förklara detta* mönster och kunna *förutse* en verklighet.

4.1 Teoretisk ram

I detta avsnitt vill vi förklara vår teoretiska utgångspunkt. Teorierna vi valt har varit våra glasögon, som vi har använt för att se på vår uppsats. Omgivningen framträder olika beroende på vilka teorier vi väljer att använda oss av. En teori har fyra huvudfunktioner. Den ska för det första göra verkligheten gripbar, alltså beskriva mönster. Teorin ska även göra så att vi kan leva oss in i en verklighet, kunna förstå ett mönster, teorin måste kunna förklara mönster och göra verkligheten begriplig samt bör den kunna förutse en verklighet så att vi har möjlighet att kontrollera och styra vårt liv. Det problem eller fenomen vi kommer undersöka kommer ligga till grund för vårt val av ”glasögon” (teori). I vårt val av teori kan vi utgå ifrån vad vi tycker om eller vad det är vi vill se i vår undersökning. En teori är något som beskriver praktikers verklighet, vårt medvetande är begränsat i förhållande till komplexiteten i den verklighet vi lever i (Knutagård & Nidsjö 2004). Vi har valt att främst inrikta oss på normsociologi, men även teorin om symbolisk interaktion som nedan kommer att förklaras närmare.

4.2 Normsociologi

Normsociologi är ett sociologiskt synsätt som innefattar begrepp som förväntningar, roller och rollkonflikt. Hur vi låter oss styras av normer och förväntningar när vi handlar eller uttrycker åsikter. Enligt normperspektivet på det sociala beteendet handlar människor som de gör för att de vill rätta sig efter de normer som finns i individens miljö. När normer och roller är etablerade tänker inte människor på deras handlande utan de följer bara vad som är inarbetat. Det finns flertal olika sociologiska teorier, den teori som är mest vanlig inom den strukturella samhällssynen är den som utgår från rollteorin, att man urskiljer samhället till sociala positioner som yrken, kön, uppgifter och faser i livet. Att kunna dessa roller är också att kunna samhällets struktur och därefter kunna handla ”rätt” ur samhällets perspektiv (Repstad, 2005).

Individer möter den existerande sociala strukturen som en färdig ordning med sociala institutioner och de institutioner som är mest framträdande är de som de flesta människor väljer att tillhöra. Det finns då grupper eller individer som har ett avvikande beteende och det är väldigt viktigt att se att det avvikande beteendet alltid är avvikande i förhållande till vad som är ett normalt beteende. Därför innehåller även samhällsstrukturen avvikelser, utan det ena existerar inte det andra (Månson, 2006).

Enligt Max Webers teori poängteras för att förstå människors handlande och sociala liv måste man sätta sig in i individens syfte till vad de utförde (Repstad, 2005). Utifrån att se samhället som i grunden ett historiskt fenomen som är föränderligt till sin natur kan man förstå och se förklaringar till varför vissa människor gör de livsval de gör.

Människan varken kan eller vill leva utanför ett socialt sammanhang vilket gör att varje människas liv består av att välja vilken riktning de vill gå i de olika val som samhällsstrukturen erbjuder. Man kan även se på det sätt att vi är dömda till frihet och möjligheterna människan har att handla utifrån sina egna val är därför individens ansvar för sitt liv utgångspunkten för att studera samhället (Månson, 2006). Inom sociologin studerar man samhällets uppbyggnad och påverkan på människan, både som individ och kollektiv. De människor som lever i samhället är inte individer som själva helt och hållet väljer som de vill utan de är individer i ett kollektiv som styrs av samhällets regler och normer. Människan vill gärna tro att hon helt och hållet är självstyrd och inte påverkas eller är beroende av andra men i stort sett allt vi gör, tycker och till viss del tänker påverkas direkt eller indirekt av hur samhället är uppbyggt. Man kan säga att

samhället är ett system större än allt som bestämmer hur vi som individer ska formas (Månson, 2006).

4.2.1 Symbolisk interaktion

Symbolisk interaktion härstammar från teoretikern George Herbert Mead och grundidén med teorin är att vi människor agerar från olika symboler som finns och betyder något i den yttre världen och hos oss människor i vårt medvetande. Vi har valt att använda denna teori då vi anser att interaktion och skolkuratorns arbete går hand i hand med varandra. Interaktion är samma sak som samspel och vi tror att ett bra samspel är en förutsättning för att få en skolkurator ska få ut det relevanta i ett samtal med en elev. Samhället ses som en summa av alla samspel och interaktioner som sker i samhället. Symbolerna med hjälp av språket skapar en tolkning av interaktionen mellan sig själva och omgivningen (Payne 2008). Trost och Levin (2010) beskriver att interagera är att samtala, vilket inte enbart görs genom munnen utan även genom kroppens rörelser. Dock är det våra ord som är det vanligaste sätt vi samtalar med och det räcker inte att orden har en mening för oss själva utan måste även ha samma innebörd för människorna i vår omgivning för att vi ska kunna förstå varandra. I vår forskning har det varit viktigt att få en förståelse för hur samspel mellan en elev och en skolkurator ser ut då de oftast interagerar via ord i stödsamtal. Vi har valt att ställa frågor i vår studie som rör symbolisk interaktion och hur kuratorerna tolkar detta samspel med en elev. Trost och Levin (2010) beskriver att vissa ord och symboler har en positiv innebörd medan andra negativ och med ett symbol interaktionistiskt synsätt så blir användningen av symbolerna till känslor, vilket resulterar i att orden även är handlingar och beteenden.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I detta avsnitt kommer vi presentera den empiriska data som vi genom våra intervjuer fått erfara och även väva in våra slutsatser och åsikter om det vi fått fram. Vi har intervjuat sex skolkuratorer där tre av dem arbetar på gymnasieskola varav två är män och en är kvinna. Resterande tre respondenter arbetar på högstadieskola där samtliga respondenter är kvinnor. I detta avsnitt kommer vi presentera respondenternas utsagor samt att vi kommer koppla detta till tidigare forskning och teorier i vårt arbete. Nedan kommer vi presentera resultatet under tre rubriker som vi fastställt genom våra frågeställningar.

Vi har inlett alla våra intervjuer med att fråga respondenterna vad begreppet *heder* innebar för var och en och detta eftersom vi ville se om det fanns någon skillnad i deras förklaringar och vad de relaterar detta begrepp till. Vi hade en föreställning om att respondenterna skulle svara väldigt olika på denna fråga, att någon direkt skulle koppla begreppet till våld och att någon skulle koppla det till något positivt. Det fanns tydliga skillnader mellan förklaringarna och vad personerna själva relaterade till begreppet. Något vi funderat på i efterhand är att respondenterna som kopplade heder till våld kanske gjorde denna koppling eftersom de visste vad vi ville undersöka redan innan intervjun började. Som vi tidigare beskrivit skickade vi ut teman till respondenterna där hedersrelaterat våld nämns, vilket kan ha fått dem till att relatera begreppet heder direkt till våld.

Respondent D är en 41 årig kvinnlig skolkurator på en högstadieskola, hon arbetar i en medelstor stad och på en skola där det går cirka 700 elever. Hon ger en intressant förklaring för vad begreppet heder betyder för henne;

”Det är nog skillnad för vad begreppet heder betyder för mig och syftet med denna intervjun, men för mig är det att man är hedlig, schysst, bra”

Wikan (2004) beskriver att begreppet heder förknippas med något positivt i alla samhällen och länder. Värde i andras och egna ögon, värdighet och social respekt. Vad som däremot varierar är hur vi människor förvaltar begreppet och vad man lägger för värdering i vad som är förbundet med ära och hjältemod. Det vi genom intervjuerna och

genom våra egna reflektioner kan säga är att vi människor långt ifrån alltid förknippar heder med en positiv aspekt så som Wikan beskriver det. Med tanke på hur olika respondenterna svarade på frågan och vad man själv har med sig i sin bakgrund så kopplar vi begreppet heder till både positiva och negativa aspekter. Respondent B är en manlig kurator, 52 år gammal och jobbar på en gymnasieskola. Gymnasieskolan är den enda i kommunen. Han beskriver istället sin föreställning om begreppet:

”För mig är det något typ av tvång. Fysiskt eller psykiskt”

Citaten ovan visar tydliga skillnader över hur olika begreppet kan tolkas. Redan här ser vi olikheter över vad man som skolkurator går in med för föreställningar om vad heder innebär och att vissa relaterar det direkt till våld eller förtryck och inte tänker på innebörden i sig. När vi slog upp ordet heder i Bonniers Svenska ordbok (1983) får vi fram betydelsen ärlighet och god moral, gott anseende, att man visar uppskattning.

”Heder är något jag förknippar med att vara ärlig mot någon eller några i min omgivning” (Respondent F, en kvinnlig skolkurator, 45 år och arbetar på en högstadieskola).

Vi har försökt utifrån ett normsociologiskt synsätt koppla denna ärlighet som respondent F beskriver i sin definition av heder, till att eleverna vill rätta sig efter vilka normer som råder i familjens, släktens samt även skolans miljö. Att vara ärlig mot sina familjemedlemmar men samtidigt kunna vara ärlig mot en skolkurator om sin situation blir en krock i elevens sociala beteende som vi tror kan vara ytterst svår att hantera för eleven och för skolkuratoren.

5.1 Skolkuratorers utbildning inom hedersrelaterat våld

Genom våra intervjuer har vi fått kunskap om att ingen av våra respondenter har tagit sin examen vid samma högskola eller universitet. Det finns olika utbildningsbakgrunder hos de olika kuratorerna. Respondent C är en kvinnlig kurator som arbetar på en gymnasieskola. Hon har ingen socionomutbildning utan har en filosofisk kandidatexamen i sociologi med inriktning missbruk. Hon är 34 år och har arbetat som skolkurator tre år. Respondent B är skolkurator på en gymnasieskola har tagit sin socionomexamen vid Lunds Universitet. Han berättar att när han gick tog sin examen i

början av 1980-talet fanns inte begreppet hedersrelaterat våld och därav har han inte fått någon utbildning inom området genom universitet. Vidare berättar respondenten att han senare i sin yrkesroll fått fortlöpande utbildning genom föreläsningar och kurser inom hedersrelaterat våld. Detta har han gjort på eget ansvar då ämnet är något som intresserar honom, men ingen utbildning inom området har varit ett direktiv från skolan.

”Jag tror att alla skulle behöva mer utbildning inom hedersrelaterat våld. Framför allt att man borde vara steget före i sin kunskap om hedersrelaterat våld. Alltså hur man uppfostrar barn i olika kulturer, hur tänker man kring psykiska sjukdomar i familjen, hur tänker man kring giftermål i andra kulturer, det tror jag är viktigt för att få en förståelse”(Respondent B).

Detta vill vi koppla till symbolisk interaktionism, då teoretikern George H Mead menar att man måste ha samma uppfattning om olika begrepp och problem. Vi tror att Respondent B beskriver en viktig aspekt inom utbildning för hedersrelaterat våld, då det kan vara oerhört svårt om man inte kan grunderna till elevens vardagliga liv i deras miljö så är det svårt att få en djupare kunskap. Vi tror det är viktigt att börja från start, att visa för eleverna att man har förståelse inom området och därefter kan en bättre interaktion uppstå. Något vi reflekterat över i efterhand är om denna kunskap och utbildning verkligen har betydelse för skolkuratorerna och deras stöd till de utsatta ungdomarna. Vi anser att utbildning inom hedersrelaterat våld och förtryck är något som många yrkesprofessioner inom socialt arbete behöver och då främst kuratorerna eftersom de är en av dem som kommer i kontakt med de berörda ungdomarna i första hand. Vi har även diskuterat om lärarna också skulle behöva utbildning, vilket vi anser hade varit en god idé då det oftast är dem som allra först, och dagligen, kommer i kontakt med ungdomarna. Men vi har även reflekterat över att det inte bara behöver vara utbildning inom området som behövs utan även personlig lämplighet och ett öga för problematik över lag. Bara för att man som skolkurator har gått på ett visst antal utbildningar inom hedersrelaterat våld och förtryck behöver det inte betyda att han eller hon är expert på att hantera dessa situationer som pojkar och flickor befinner sig i. Men vi anser att utbildning inom området kan vara till stor hjälp för att förstå bakgrunden till fenomenet och för att förstå den patriarkala familjestrukturen.

Respondent C har inte några meriterande högskolepoäng inom våld eller hedersrelaterat våld. Under hennes utbildning inriktade hon sig på missbruk och har inte på något sätt

kommit i kontakt med information om hedersrelaterat våld och förtryck genom sin utbildning. Respondenten berättar att hon har deltagit på en föreläsning om hedersrelaterat våld under sin nuvarande yrkesroll, vidare beskriver hon;

”..... hedersrelaterat våld är när man blir utsatt, alltså i, ja det måste vara att det oftast är inom familjen på grund av religion eller syn på olika saker. Jag vet inte hur man ska förklara det, det är inte helt lätt.....”

”..... Utifrån det jag jobbar med nu känner jag att jag inte behöver mer utbildning inom hedersrelaterat våld. Jag är ju mer en länk att slussa, jag ska ju egentligen inte agera så mycket här....”(Respondent C).

Respondent C beskriver, utifrån sina tankar, att hedersrelaterat våld och förtryck förekommer på grund av religion eller olika syn på saker. All fakta och litteratur vi har kommit i kontakt med under denna studie, både svensk och internationell, har alla visat att hedersrelaterat våld inte kan kopplas till någon specifik religion. Björktomta (2012) beskriver att hedersvåld förekommer i alla länder och religioner och uttalandet av respondent C visar tydligt att respondenten behöver mer kunskap inom området, trots att hon inte själv anser det. Det hade kanske gett respondenten mer förståelse för de utsatta ungdomarnas situation om hon vetat hur familjeförhållandena och hur deras regler och normer ser ut.

Respondent A är en 33-årig kvinnlig socionom och arbetar som skolkurator på en högstadieskola i en mindre stad i Sverige. Hon har ingen erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck och ingen utbildning inom området. Enligt skollagen finns det inga bestämmelser på att skolkuratorer specifikt ska utbilda sig inom området av hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns nämnt i skollagen hur skolan ska arbeta med utsatta elever när man misstänker eller om kuratorn vet att missförhållanden i hemmet föreligger.

Då vi genom intervjuer fått kännedom om att kuratorerna inte effektivt får utbildning inom hedersrelaterat våld, är våra egna reflektioner att detta borde vara ett krav från skolverkets sida, så att alla skolor får den kunskap som behövs. Vi tror inte att detta problem endast finns i vissa områden, utan överallt, i både små och stora skolor och städer. Även om hedersproblematik inte kommit till kuratorns kännedom så är detta en självklarhet för oss att man har den kunskap som behövs för om detta skulle uppkomma.

Vår förhoppning är att alla skolor i Sverige ska utbilda sina skolkuratorer i ämnet och kanske även övrig personal på skolan. Hedersrelaterat våld och förtryck har ett stort mörkertal bakom sig och därför tror vi att det behövs mer kunskap och utbildning för att upptäcka problemet. Dock tror vi inte att mörkertalet skulle försvinna bara för att skolpersonal utbildar sig i ämnet, men det skulle kunna ge dem en möjlig annan förståelse för fenomenet och kunna vara till hjälp i förebyggande arbete.

Vissa av skolkuratorerna ansåg sig ha tillräckligt med kunskap inom området, medans någon inte alls tyckte sig ha kunskap.

”Jag känner till vad begreppet innebär då jag varit på tre kortare föreläsningar de senaste två åren, men självklart behöver jag mer kunskap” (Respondent E, manlig skolkurator, 38 år gammal som jobbar på en gymnasieskola).

5.2 Kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck

Respondent D arbetar på en högstadieskola och hon berättar att hon aldrig haft samtal med någon elev där hedersrelaterat våld eller förtryck varit huvudproblematiken, men att det vuxit fram under samtal att det är det som föreligger. Respondent B är den kurator som haft flest samtal med ungdomar som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Respondent A berättar att hon aldrig i sin yrkesprofession som skolkurator varit i kontakt med hedersproblematik och respondent C har haft enstaka samtal med elever om problematiken. Man kan tydligt se att det finns skillnader i hur mycket de olika skolkuratorerna kommer i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck, vilket inte är något konstigt.

För att på något sätt, utöver det faktum som vi tror att det kan ha med den bristande kunskapen inom området att göra, vill vi försöka få en förståelse kring varför det ser ut som det gör genom att koppla detta till teorin symbolisk interaktionism. Utifrån symbolisk interaktionism beskrivs talet som den vanligaste interaktionen mellan människor, vilket också är det samspel som sker mellan en kurator och elev. Vi anser att det är viktigt att belysa att kunskapen om hedersrelaterat våld är betydelsefullt för en skolkurator då ett bra samspel endast kan fungera om orden har samma innebörd för eleven som för kuratorn. Har man inget bra samspel och orden inte har samma betydelse

för eleven som för kuratorn kan man inte heller förvänta sig att få en god kontakt med ungdomarna, vilket vi tror kan vara en av anledningarna till varför vissa kuratorer aldrig samtalat med elever som utsatts för fenomenet. En annan anledning till varför de kanske inte kommit i kontakt med problematiken kan vara på grund av deras syn på hedersrelaterat våld och förtryck och vilka det är som utsätts för detta. En av respondenterna förklarade hedersrelaterat våld och förtryck som något kopplat till religion och/eller kultur, vilket kan begränsa hennes syn när hon möter vissa utsatta elever. Har skolkuratorn en föreställning om att det exempelvis endast är muslimer som utsätts för detta våld och förtryck så kan han eller hon heller inte se hedersproblematiken hos en kristen utsatt ungdom, vilket då begränsar öppenheten för alternativa stödformer.

Vidare frågade vi våra respondenter kring om de hade handlingsplaner för hedersrelaterat våld på skolorna;

”Jag har inte blivit informerad om någon handlingsplan och har inte behövt det heller”(Respondent A).

Vi anser att det är viktigt i sin yrkesroll att informera sig om vad som för relevant stödmaterial på sin arbetsplats. En handlingsplan tycker vi är ytterst viktig att känna till då detta är ett material som ska finnas till hands för hur man ska gå till väga vid situationer som uppstår hos eleverna på skolan. Att inte känna till skolans handlingsplan som skolkurator är något vi tycker är oerhört nonchalant.

”Ja, det har vi, det igår i likabehandlingsplanen som vi har på skolan. Då finns hedersrelaterat våld och sedan har vi det som jag har gått och lärt mig nämligen hur man kan hantera det, hur man kan tänka, hur man kan göra. Det står inskrivet i likabehandlingsplanen, det är inte så att det finns fem helsidor att läsa men det finns inskrivet att vi jobbar med det och vi har en speciell plan för det” (Respondent B).

Respondent F är en kvinnlig kurator som arbetar i en medelstor stad på en högstadieskola. Hon säger att hon inte riktigt vet om de har någon handlingsplan för hedersrelaterat våld och frågar om hon ska återkomma med det till oss senare. Vi ansåg att detta inte var relevant då syftet med frågeställningen var att undersöka om skolkuratorerna hade kunskap om handlingsplanerna på deras skola. Vi svarade att detta inte var nödvändigt då vi fick svar på vår fråga då hon inte hade någon vetskap om någon handlingsplan.

” Inte specifikt hedersrelaterat utan det är när det gäller våld överlag” (Respondent C).

Respondent C berättar att den huvudsakliga problematiken för elever som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är på grund utav kulturella skillnader, att eleverna inte har samma frihet och är strängt hållna av föräldrarna. Enligt Björktomta (2012) finns det inga belägg att hedersproblematik endast har sin grund i det kulturella. Vi vill försöka förstå detta genom att koppla detta till normsociologin. Det faktum att eleverna håller sig till de normer som föräldrarna har, kan bero på att människor handlar som de gör för att de vill rätta sig efter de normer som finns i individens miljö. När normer är inarbetade tänker inte medlemmarna i familjen på konsekvenser av deras handlande utan de följer bara vad som är inarbetat. Sanningarna har blivit normala för dessa elever då deras föräldrar som har makt beskrivit dessa som vanliga sociala förväntningar (Månsson 2006). Detta i sin tur kan leda till en krock mellan elevernas hemmiljö och skolmiljö, då de har vissa regler och normer att följa i hemmet och vissa i skolan och då de även möter klasskamrater med flera som kanske inte lever under samma familjeförhållanden.

Respondent B berättar att problematiken ser olika ut för könen. För tjejerna handlar det mycket om att de ska hitta en partner och att de ska gifta sig, helst med någon inom en grupp som klanen runt om accepterar. Killarnas problematik är att de blir försvenskade, deras roll blir att ta avstånd från familjen, för de ska kolla sina syskon vilket de inte vill göra. Men i det stora hela så handlar det om att eleverna lever i en patriarkal familjestruktur med tydliga normer för vad som är accepterat och inte. Detta kan man koppla till normsociologin som förklarar att ungdomar följer den struktur som familjen lär dem att leva efter. De vill alla leva i ett socialt sammanhang, med sin familj och övriga släkt och då rättar man sig till strukturen som råder i familjen. Vi har reflekterat kring vad det är för normer på skolan och hos skolkuratoren samt hos eleven som gör att diskussion kring hedersrelaterat våld och förtryck ofta blir bortglömt. Vi har diskuterat om detta kan kopplas till den anpassningsprocess som Alwall (2004) beskriver att socialarbetare påverkas av i sin yrkesroll. Han beskriver fyra faser inom processen som är socialisering, disciplinering, kontroll och utbildning. Denna process blir då särskilt intressant i sammanhanget då det handlar om krav från överordnad och krav på sig själv i sitt arbete. I och med att det varken finns direktions på skolkuratorn själv eller från

överordnad (rektor) att utbildning inom hedersrelaterat våld ska finnas så blir det endast tryck på disciplinering att själv inse om behovet av utbildning finns. Frågan vi då vidare ställer oss är hur dessa normer ska kunna ändras? Vilka krav ställs på skolkuratoren, och vilka ställs på eleven?

”...Många, detta är min uppfattning, av våra utländska kompisar som kommer hit har jättehöga krav på att bli läkare, universitetslärare och högre statusyrken. Ibland kan de inte leva upp till detta vilket leder till att föräldrarna slänger ut pojkarna.....” (Respondent B).

Även detta kan man koppla till normsociologin för att kunna förklara varför det är så oerhört svårt att slå sig fri från en patriarkal familjestruktur och en möjlig hederskontext då risken finns att bli utesluten från hela sin tillhörighet. Knappast någon människa är oberoende av andra människor och deras åsikter (Månsson 2006). Familjen och deras åsikter är något som vi vet är väldigt betydelsefullt. Vi tror att många av ungdomarna som lever under dessa förhållanden inte tycker att det är värt att förlora kontakten med hela familjen och släkten på grund av att man kanske inte vill gifta sig med den personen de föreslagit. Även om föräldrarna och släkten kan ses behandla familjemedlemmarna orättvist så är det ändå, kanske den enda, tillhörighet man har.

Som vi nämnt tidigare är det inte det fysiska och psykiska våldet som är huvudproblematiken i patriarkala familjer och hederskontexter då normer bryts. Den största delen handlar egentligen om det förtryck eller det möjliga hotet om våld som kan uppstå om flickorna eller pojkarna inte följer reglerna och normerna som finns i familjen.

”Problematiken är att pojkarna och flickorna ständigt är övervakade, får inte göra som de vill, inte vara tillsammans med vem de vill och om de bryter mot detta så blir de slagna, utfrysade eller förtryckta.” (Respondent E).

I frågan om skolans förebyggande arbetsinsatser mot hedersrelaterat våld fanns det stora skillnader beroende vilken skola respondenterna arbetade på, nedan beskrivs de förebyggande insatserna utifrån kuratorerna på följande sätt;

”Det kan jag inte svara på. I så fall skulle det vara i lärosituationen och då är det läraren som tar den biten” (Respondent D).

Respondent C berättar att hon inte riktigt kan lita på att lärarna, som har den vardagliga kontakten med eleverna, har koll på hur man går till väga i dessa är enden. Här diskuterar vi åter igen att det skulle vara relevant för även lärarna att få kunskap, eller mer kunskap, inom området då det ändå är de som möter eleverna dagligen och förmodligen har den närmsta kontakten med dem.

”Vi arbetar inte något med förebyggande i frågor som rör hedersproblematik”
(Respondent F).

Respondent B berättar att de arbetar kontinuerligt med förebyggande arbetsinsatser mot hedersrelaterat våld på skolan. I likabehandlingsplanen ingår det att kuratorn och rektor ibland även tillsammans med lärare går ut och informerar alla nya elever hur skolans värdegrunder ser ut och människors lika värde. Han berättar att hedersrelaterat våld i form av tvång och hot är brottsligt och att de går ut i klasserna och berättar hur skolan agerar på detta.

5.3 Skolkuratorers kunskap och utbildning om stöd till ungdomarna

Vi frågade våra respondenter om de tror det förekommer mer hedersrelaterat våld och förtryck än vad de får kännedom om. Samtliga respondenter svarade att det trodde det förekommer mer hedersrelaterat våld och förtryck i elevernas familjer än vad de får veta. Respondenterna var övertygade om att mörkertalet är stort. Respondent F beskrev något tänkvärt:

”Självklart är mörkertalet stort. Många av dessa ungdomar skyddar ju sina föräldrar, även om de skulle göra dem illa så är de ju alltid deras föräldrar. Detta är viktigt att tänka på när det kommer en elev och berättar att de blivit utsatta för våld eller förtryck, att ta dem på allvar, då det ofta krävs väldigt mycket för att man ska berätta något sånt som rör ens familj.”

”Jag hade en elev som kom och berättade att familjen utsatt henne för en del våld hemma, men när jag berättade att jag skulle ta kontakt med socialtjänsten blev hon helt galen och ville absolut inte att jag skulle göra det. I såna situationer är det svårt att förhålla sig till deras vilja och den anmälningsplikt jag sitter på.”

Vi frågade därefter om vad kuratorerna anser om sin kunskap om hedersrelaterat våld och stöd till de utsatta ungdomarna, samt vad de som kurator för ansvar.

”.....nu när man ska svara på rak arm så känns det som om man inte kan någonting, men kunskap i hur min roll som kurator är har jag. Jag vet att man ska hantera det på ett speciellt sätt när det är hedersrelaterat, vissa skyddsaspekter som är viktiga. Mer ingående vet jag inte om jag kan säga att jag har jättestora kunskaper i själva hedersproblematiken, vad den grundar sig i och de olika kulturernas syn, går man in på den biten kan man inte säga att jag är jättekunnig.”(Respondent C).

Respondent B uppger att han har ett jättestort ansvar när det rör hedersproblematik, precis som mot vem som helst som kommer hit och inte mår bra. Han berättar att ett relativt vanligt tecken för att få kännedom om hedersrelaterat våld är då man upptäcker elever med hög frånvaro. Han beskriver att han arbetar både uppsökande och att elever kommer till honom självmant för stödsamtal. Han beskriver då att ingen elev med denna problematik har kommit för stödsamtal och att detta varit orsaken, det huvudsakliga problemet har kommit upp under samtalets gång, vilket då kan vara hedersproblematik. Han berättar till sist att de är väldigt sällan man får reda på hedersrelaterat våld och förtryck, mörkertalet är väldigt stort och det är därför man måste vara medveten om dessa signaler och hur man ska hantera och stötta dessa elever.

”Jag anser att jag inte har jättestor kunskap om hur man hanterar hedersproblematik, jag har ju varit på en hel del föreläsningar om detta men inte stött på det i min roll som kurator” (Respondent E).

Vi frågade om stödet ser olika ut mellan pojkar och flickor som utsätts för hedersproblematik. Respondent C säger att hon endast har haft samtal med flickor gällande hedersvåld och att därför vet hon inte om stödet skulle kunna se annorlunda ut jämfört med pojkar.

”Eftersom jag inte haft samtal med elever om hedersrelaterat våld utan endast haft kännedom om att detta kan föreligga, kan jag inte jämföra hur stödet skulle kunna se ut. Det jag kan säga är att vi i vissa klasser går ut och berättar om varför man exempelvis bär slöja och detta är ju endast flickor som gör, vilket gör att vi uppmärksammar endast stöd för flickor här på vår skola” (Respondent D).

Respondent B säger att stödet inte ser olika ut om det gäller flickor eller pojkar och att de hjälper alla elever på samma villkor, men att problematiken kan se olika ut för

könen. Vi frågade skolkuratorerna på gymnasieskolorna om stödet ser olika ut om eleven är myndig eller inte. Samtliga gymnasiekuratorer berättar att det inte görs någon som helst skillnad i stödet från deras sida som skolkurator, men att om ärendet blir relevant för socialtjänsten kan detta se annorlunda ut med tanke på frivillighet jämfört med tvång. Enligt Socialtjänstlagen (2001:453) skall åtgärder som rör barn upp till 18 år särskilt tas i beaktning med hänsyn till vad barnets bästa är. Vidare frågade vi om skillnad mellan hedersrelaterat våld och ”vanligt” våld;

”Det som jag tänker är, utan att ha tänkt efter för mycket, att våld i nära relationer kan drabba vem som helst och var, när och hur som helst. Då är det mer riktat inåt familjen på något sätt. Det hedersrelaterade är mer riktat utåt, att visa för de som är utanför att jag har koll på min familj och ni behöver inte oroa er jag ser till att vi följer ”reglerna”. Det ena tror jag, vilket jag inte heller tänkt efter så noga är, att det hedersrelaterade våldet är att tala om för andra att jag sköter mig och som pappa är jag familjens överhuvud. Våld i nära relationer pratar vi mer tyst om. Jag tror att bland våra familjer som är invandrare förekommer vanligt våld fast jag tycker det är skillnad på dessa två begreppen. I alla fall i tänket, sen är våld våld” (Respondent E).

Respondent F säger att det inte är någon skillnad om du blir slagen av din pappa i en hederskontext eller inte. Det är mer bakgrunden till att våldet uppkommer som är skillnaden. Det vanliga våldet kanske inte alltid är av hederskaraktär men det kan ha en liknelse då ett barn bryter mot de regler man har hemma som då kan förekomma i vilken familj som helst.

”Det vanliga våldet kan förekomma i samband med till exempel missbruk av alkohol men när det gäller hedersrelaterat våld tänker jag att det är en kulturell syn som familjen har som kan bidra till våld och förtryck” (Respondent C).

Det vi kan se här är att enligt forskning så är den största skillnaden vad gäller ”vanligt” våld och hedersrelaterat våld, att inom hederskontexten så bestraffas offret av kollektivet, och att hela kollektivet (familjen/slakten) står bakom våldet. Vad gäller det ”vanliga” våldet så är det oftast en eller någon som utövar våldet och det är inte kollektivt utfört (NCK 2010).

Slutligen vill vi beröra den frågeställningen vi hade angående statistik i vårt frågeformulär. Då det var oerhört få elever som hade haft kontakt med de skolkuratorer vi intervjuade så var statistiken inte alls hög. Det fanns ingen dokumenterad statistik från någon av kuratorerna om anmälda eller icke anmälda ärenden inom området för

hedersrelaterat våld och förtryck. Det var ingen av skolkuratorerna som vet exakt antalet ärenden inom området, endast de som aldrig haft ärenden kunde svara på hur statistiken såg ut.

6. SLUTSATS OCH DISKUSSION

I detta avsnitt kommer vi presentera en slutsats sammanvävd med vårt resonemang och våra tankar kring vad vi lärt oss, upplevt och erfårit under studiens gång om skolkuratorers kunskap och stöd till ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Innan vi satte oss in i arbetet med hedersrelaterat våld var ordet heder ett positivt begrepp för oss och vi förknippade ordet med ära och stolthet. Efter vår studie har begreppets innebörd kommit att bli lika mycket negativt begrepp då vi nu även förknippar ordet heder med våld. Vanheder är när man förkastar hedern och orden är varandras motsatser. Egentligen är hedern det positiva begreppet och vanhedern det som är negativt i bemärkelsen. Ofta byter vi plats på dessa begrepp och förknippar ordet heder med våld och förtryck. Det vi då reflekterat kring är att om det inte borde heta: *våld och förtryck i vanhederns namn?*

Det som förvånade oss var att de skolkuratorer som vi intervjuade hade så lite utbildning och kunskap inom hedersrelaterat våld. Det var endast en av kuratorerna som fått kunskap inom området genom sin socionomutbildning. De skolkuratorer som har utbildning hade fått ta tag i detta på eget ansvar. I vissa fall hade de blivit erbjudna från skolan att gå på dessa utbildningar, men då hade det inte varit ett krav. I andra fall hade kuratorer tagit eget initiativ och utbildat sig på sin fritid. Vi anser att det är ett problem att skolkuratorer ej får utbildning inom hedersrelaterat våld då detta är ett växande samhällsproblem med relevans för socialt arbete. I samband med intervjuerna upptäckte vi att de kuratorer som varit på kurser och utbildat sig i hedersrelaterat våld var också dessa kuratorer som haft kontakt med elever som utsätts för detta, men det måste inte vara en koppling. Den kurator som ansåg sig ha tillräckligt med kunskap inom området

var den kurator som haft minst kontakt med elever som utsatts för hedersrelaterat våld eller förtryck. Dock säger vi inte att det endast är utbildning inom området som behövs för att minska hedersproblematiken, det kan vara en slump. Men vi tror att ämnet behöver uppmärksammas mer och då även uppmärksamma den patriarkala familjestrukturen som ofta ligger till grund till denna problematik. Det är lätt att fokus endast läggs vid begreppet heder och det våld och förtrycks om förknippas med fenomenet. Vi tycker att det är viktigt att belysa det positiva med begreppet heder och att det i grund och botten inte när något negativt. För att problematiken ska kunna uppmärksammas mer behöver skolkuratorer och även andra yrkesverksamma som arbetar med ungdomar få kunskap om att det inte endast är vissa ungdomar med ett visst ursprung som utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck.

Vi trodde att kuratorerna hade mycket mer kontakt med elever som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck än vad de har. Vi trodde även att de arbetade mer förebyggande mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vi insåg efter våra intervjuer att en del av skolkuratorerna inte hade vetskap om det fanns någon handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck. På alla skolor fanns en likabehandlingsplan, men endast ett fåtal av kuratorerna kände till innehållet i handlingsplanen och om hedersrelaterat våld fanns omnämnt i denna. En av kuratorerna berättade att hon inte blivit informerad om någon handlingsplan mot hedersvåld. Vi anser att detta är upp till kuratorn själv att ta reda på vad det finns för handlingsplaner på skolan och att detta är något man som kurator bör vara väl insatt i. Något vi tyckte var väldigt positivt var att på en gymnasieskola arbetade man effektivt varje läsår med förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Skolkuratorn som var väldigt insatt i skolans handlingsplaner går tillsammans med rektor ut i klasserna och informerar hur skolans normer och värderingar kring hedersrelaterat våld ser ut och hur man arbetar mot detta. Efter att vi forskat och studerat litteratur inom hedersrelaterat våld har vi fått uppfattning att den huvudsakliga problematiken med hedersrelaterat våld och förtryck är att eleverna lever i en patriarkal familjestruktur där mannen är familjens överhuvud och där man värdesätter omvärldens syn på hur den egna familjen lever. Familjemedlemmarna är, vad vi anser, strängt hållna av regler och normer. Dock vet vi att det inte endast är i patriarkala familjer som det finns regler och normer, utan det finns i alla familjer. Kulturkrocken är en stor bidragande faktor i den huvudsakliga

problematiken då många ungdomar ska försöka förhålla sig till familjens regler och normer samtidigt som de ska försöka anpassa sig till det svenska samhällets regler och normer. Föräldrarna lever ofta kvar i en struktur som förhåller sig annorlunda till det svenska samhället vilket gör att det blir en obalans i familjerna och konflikter kan uppstå.

Vi har reflekterat mycket kring skillnaden mellan hedersrelaterat våld och ”vanligt” våld, och att det vi tror är en stor skillnad är att hedersrelaterat våld ofta har gemensamma centrala utgångspunkter i vilka normer och regler man ska efterfölja. Kvinnans sexualitet, giftermål mot sin vilja, stark kontroll och övervakning samt ett hederligt anseende utåt är gemensamma nämnare i hedersrelaterat våld. Däremot när det handlar om ”vanligt” våld tror vi det är väldigt olika från person till person vad man har för normer och värderingar att efterfölja och att i detta sammanhang är det oftast bara en person som står bakom våldet eller förtrycket, medans det i hederssammanhang är en hel familj eller släkt som står bakom.

Arbetet med vår uppsats har tillfört kunskap och erfarenheter som kommer vara till stor nytta för oss i vår kommande yrkesroll. Våra respondenter har tillfört mycket intressanta åsikter vilket har satt våra egna tankar i andra perspektiv och vi tror även att vi tillfört något tillbaka i intervjuerna. Vi har blivit medvetna om att vår förförståelse med kunskap vi hade innan vi började vår studie inte överrensstämde med den vetenskapliga forskning som gjorts inom hedersrelaterat våld och förtryck. Vi har reflekterat mycket kring den fakta vi fått till oss angående hur sällan hedersproblematik framkommer och att skolan har ett stort mörkertal av elever som blir offer för hedersvåld. Vi tror att mörkertalet dels är ett resultat av att hedersrelaterat våld och förtryck hos elever är otroligt svårt att upptäcka och dels att skolkuratorerna inte har tillräckligt med kunskap inom området för att upptäcka problemet, men att det även med största sannolikhet finns andra förklaringar. Ungdomarna är ändå uppväxta i deras familjer, det är der as mamma och pappa som har satt reglerna och vi antar, som vi själva kan känna, att familjen är den sista man vill utsätta för något. Detta kan vara en anledning till att pojkar och flickor som möjligtvis utsätts för våld eller förtryck skyddar sin familj.

Studien har varit en stor erfarenhet för oss och den har fått oss att se på hedersrelaterat våld och förtryck utifrån nya perspektiv. Vi tror att för att regeringen, samhället och i

yrkesrollen som skolkurator ska kunna få upp ögonen för problematiken behövs
samhällets regler och normer förändras, vilket inte kan göras över en dag. Det finns
fördomar i samhället om hedersrelaterat våld och förtryck som endast kan ändras av
samhället själv. Efter vårt väldigt lärorika arbete med denna studie vill vi avsluta med
ett tänkbart citat relaterat till vad vi tagit upp i undersökningen.

Ert barn är inte era barn.

de är söner och döttrar av livets längtan efter sig själv.

De kommer genom er med inte från er.

Och fast än de lever hos er, tillhör de er ändå inte.

Ni kan giva dem er kärlek, men inte era tankar, ty de har sina tankar.

*Ni kan hysa deras kroppar, men inte deras själar, ty deras själar dväljs i morgondagens
hus, som ni inte kan besöka, ens i era drömmar.*

Ni må sträva att efterlikna dem, men sök inte att göra dem lika er.

Ni är de bågar, från vilka era barn skickas ut som levande pilar.

Gibran Khalil ur Profeten

REFERENSLISTA

Akademikerförbundet SSR (2011) *Policy för skolkuratorer – kvalitetssäkring av skolkuratorers elevhälsoarbete*. Stockholm.

Björktomta Siv-Britt (2005) *Unga flickor, frihet och heder – om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Stockholm: Elanders Gotab AB

Björktomta Siv-Britt (2012) *Om patriarkat, motstånd och uppbrott – tjejers rörelser i sociala rum*. Malmö: Égalité.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder. Uppl.2*. Malmö: Liber AB.

Hamberg Katarina & Thurén, Britt-Marie (2002) *Genusvägar - en antologi om genusforskning*. Malmö: Liber.

Knutagård, Hans & Nidsjö, Elisabet (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Malmö: Länsstyrelsen.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam & Lilja, Johan & Mannheimer, Katarina (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Malmö: Studentlitteratur AB.

Länsstyrelsen Uppsala län (2008) *När man krockar – ett handlägningsstöd för socialtjänsten om hedersrelaterat våld och generationskonflikter kring traditioner, seder och bruk*. Stockholm: Jernströms Offset.

Malmström, Sten & Györki, Iréne (1983) *Bonniers svenska ordbok*. Bonnier Fakta Bokförlag AB.

Mojab, Shahrzad & Abdo Nahla (2004). *Violence In the name of honour - Theoretical and political challenges*. Istanbul: Bilgi University.

Månsson, Per (2006) *Båten i parken*. Stockholm: Nordstedts.

Nationellt centrum för kvinnofrid (2010) *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Elanders AB.

Payne, Malcolm (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Repstad, Pål (2005) *Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

Socionomen (2012, nr. 2) *Facktidsskriften för kvalificerat socialt arbete*. Borås: Sjuhäradsbygdens tryckeri AB.

Trost och Levin (2010) *Att förstå vardagen*. Lund: Studentlitteratur AB.

Wikan, Unni (2004) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

Wikan (2009) *Om heder*. Göteborg: Bokförlaget daidalos AB.

Otryckta källor

Alwall, Jonas (2004) *Vägar till kvalitetsutveckling inom socionomutbildningen*. Stockholm: Elanders Gotab AB.

Backlund, Åsa, Ghadimi, Mariet, Högdin, Sara, Rexvid, Devin, Schlytter, Astrid (2009) *Oskuld och heder – en undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad – omfattning och karaktär*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.

Länsstyrelsen i Skåne län (2002) *Utsatta flickor i patriarkala familjer – Om behov av skyddat boende och andra insatser*.

Länsstyrelsen i Skåne län (2005) *Skolornas arbete mot hedersrelaterat våld - En granskning av högstadies- och gymnasieskolor i Skåne län*.

Länsstyrelsen Västra Götalands län. (2005) Rapport 2005:15. *Mot hedersrelaterat våld, för jämställdhet och mänskliga rättigheter* .

Regeringen (Skr 2007/08:39) *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.*

Socialstyrelsen (2007) *Frihet och ansvar - En undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv.* Artikelnr 2007-131-27.

Skolverket (2010) *Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck - skolans ansvar och möjligheter.* Stockholm: NRS.

Thunman Carl & Wiedersheim-Paul Finn (2002) *Reliabilitet och validitet* . Uppsala universitet.

Ungdomsstyrelsen (2012) *Gift mot sin vilja.*

Svensk författarsamling (SFS)

SFS 1949:281. *Föräldrabalk* .

SFS 1987:230. *Äktenskapsbalk* .

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga.*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag* .

SFS 2010:800. *Skollag.*

Internetkällor

Amnesty International (2011) *Hedersmord* . [Tillgänglig: <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>. Hämtat: 2012-05-17].

Elektra [Tillgänglig: http://www.fryshuset.se/elektra/elektra/elektra_stodverksamhet.aspx. Hämtat: 2012-05-12].

Förenta nationerna (2010) *Mänskliga rättigheter*. [Tillgänglig:
<http://www.fn.se/press/arkiv/arkiv-2007-2010/tal-och-artiklar/2010/varna-invandrarkvinnors-rattigheter/>. Hämtat: 2012-05-10].

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2010). *Regeringens insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck 2007-2010*. [Tillgänglig:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/52/79/c07c85c1.pdf>. Hämtat: 2012-02-12].

Landskrona kommun [Tillgänglig: <http://www.landskrona.se/Barn-utbildning/Grundskola/Elevvaard/Skoluratorer.aspx>. Hämtat: 2012-05-17].

Lexin.se [Tillgänglig:
http://lexin2.nada.kth.se/lexin/#searchinfo=both,swe_swe,f%C3%B6rtryck; Hämtat: 2012-05-20].

Länsstyrelsen Västmanlands län. (2006) *Förtryck och våld i heders namn* . [Tillgänglig:
<http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/81/f%C3%B6rtryck%20och%20v%C3%A5ld%20i%20heders%20namn%20v%C3%A4stmanlands%20län.pdf>. Hämtat: 2012-05-17].

Nationalencyklopedin. *Patriarkat*. [Tillgänglig: <http://www.ne.se/patriarkat/280813>. Hämtat: 2012-05-11].

RFSL. Rådgivningen Skåne. *Heder.nu* . [Tillgänglig: <http://www.heder.nu/heder>. Hämtat: 2012-07-17].

Socialstyrelsen (2005). Skolornas *arbete mot hedersrelaterat våld. En granskning av högstadies- och gymnasieskolor i skåne län. Länsstyrelsen i Skåne län. Skåne i utveckling, 2005:10*:
[Tillgänglig: <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/314/16.pdf>. Hämtat: 2012-04-19].

Synonymer.se [Tillgänglig:
<http://www.synonymer.se/?query=vanhedra&SOK.x=30&SOK.y=11>. Hämtat: 2012-05-02].

Tv4 Nyhetsmorgon (2012). [Tillgänglig:
http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyhetsmorgon?title=16-aring_misstankt_for_hedersmord&videoid=2185692. Hämtat: 2012-05-02].

Ungdomsstyrelsen (2012). [Tillgänglig:
<http://www.ungdomsstyrelsen.se/art/0,2072,9241,00.html>. Hämtat: 2012-05-24].

BILAGA 1

Informationsblad

Kristianstad 2012-04-16

Vi är två studenter som läser vår sjätte termin på socionomprogrammet vid Högskolan Kristianstad. Inom ramen för utbildningen kommer vi att göra ett examensarbete under vårterminen 2012.

Vårt syfte med studien är att undersöka skolkuratorers upplevelser och stöd till ungdomar som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld. Vi har valt att inrikta oss på de skolkuratorer som arbetar med högstadie- och gymnasieelever.

Vår avsikt är att göra intervjuer inom arbetsfältet för socialt arbete. I samband med detta önskar vi få göra intervjuer hos Er. Vi hoppas att Ni kan ställa upp på en intervju.

Har ni inte något emot det kommer intervjun att bandinspelas. Detta för att vår datainsamling blir mer korrekt och vi kan använda oss av utförliga och ordagranna citat från intervjun i vår uppsats. Datainsamlingen kommer att renskrivas och användas som underlag till vår redovisning, som presenteras både skriftligt och muntligt. Arbetet kommer att användas som underlag för inläring och resultatet kommer att presenteras för våra kurskamrater och lärare. Intervjumaterialet kommer att användas konfidentiellt och identiteten på de personer som vi intervjuar kan inte spåras. Band och utskrift kommer att förstöras efter det att uppsatsen slutgiltigt har godkänts av examinator vid högskolan

Vi ser fram emot att få träffa Er och göra intervjun - Er medverkan är frivillig och Ni har rätt till att avbryta/ta paus när Ni vill under intervjutillfället. Vi vill att Ni styrker ert samtycke till intervjun när vi ses.

Vår handledare är Hans Knutagård, universitetslektor vid Högskolan Kristianstad, 044-203825, hans.knutagard@hkr.se.

Har Ni frågor om intervjun eller undersökningen hör gärna av Er till någon av oss.

Med vänliga hälsningar

Emelie Karlsson   Jennie Fagberg

0702635587   0734021423
emeliekarlsson0022@hkr.se   jenniefagberg0007@hkr.se

Skriftligt samtycke

Din medverkan är frivillig och du har rätt till att avbryta/ta paus under intervjutillfället. Vi vill att du härmed styrker ditt samtycke till denna intervju. Detta intervjumaterial kommer att behandlas och användas konfidentiellt och identiteten på dig som intervjuas kommer inte kunna spåras.

Personuppgiftslagen

15 § Känsliga personuppgifter får behandlas, om den registrerade har lämnat sitt uttryckliga samtycke till behandlingen eller på ett tydligt sätt offentliggjort uppgifterna.

Härmed samtycker jag till att intervjun får spelas in och används i utbildningssyfte.

Namnteckning   Ort/Datum

_____

BILAGA 2

Intervjuformulär

- Vad innebär begreppet *heder* för dig?
- Vilket universitet/högskola tog du din examen?
- Beskriv hedersrelaterat våld? Och vad du anser är skillnaden mellan det och ”vanligt” våld?
- Har ni någon handlingsplan för hedersrelaterat våld eller ”vanligt” våld på skolan?
- Har du någon utbildning inom området? Känner du att du skulle ni behöva det?
- Arbetar ni förebyggande mot hedersrelaterat våld på skolan?
- Har du som kurator haft samtal med elever där ni pratat om hedersrelaterat våld?
- Vad har du som kurator för ansvar inom området av hedersrelaterat våld?
- Beskriv processen vid kännedom om hedersrelaterat våld på skolan?
- Ser stödet olika ut mellan pojkar och flickor? I så fall hur kommer det sig?
- Finns det någon statistik över antalet ärenden inom hedersrelaterat våld? Antalet anmälningar till socialtjänsten/antalet ärenden som inte anmälts till socialtjänsten. Antalet flickor/pojkar.
- Tror du att det förekommer mer hedersrelaterat våld i elevernas familjer än vad du får kännedom om?
- Görs det någon skillnad på stödet till ungdomarna om de är myndiga eller inte?
- Vad anser du är den huvudsakliga problematiken för pojkar/flickor som utsätts för hedersrelaterat våld?
- Vad anser du om din kunskap om hedersrelaterat våld och stöd till de utsatta ungdomarna?